

ఉత్తర

హరిశ్చంద్రకావ్యము.

విజ్ఞాపి.

—००००—

ఆర్యులారా! విద్వన్మణులారా! నా విజ్ఞాపన మొం
డవధరింపుడు. నేన- 1915 సం॥ నుండి కవిత్వాభిమానంబున
ననేకప్రదేశంబుల నవధానంబు లాచరించి యవి తాత్కాలికా
మోదసంఘటితంబులగుటంజేసి కావ్యరచనంబునకుం గడంగితి.
1924 సం॥మున నిర్వచనకుశలవాభ్యుదయమను నొక్కప్రబం
ధంబు రచించి విద్యాభిమానుల సాహాయ్యంబున దాని శ్రీహరి
కంకితంబొనర్చి యచ్చొత్తించి కృతార్థుండనైతి. 1930 సం॥
మున భక్తకల్పదుగ్రమశతకమును, 1932 సం॥మున సతీమహిమ
యను ప్రబంధంబును, కృష్ణమాయయను నాటకంబును రచిం
చియు నింతవరకు నచ్చొత్తించకుండుటకు ధనహీనమే ప్రధాన
కారణము. 1936 సం॥ మున నీయు త్తరహరిశ్చంద్రకావ్యంబును
రచించి యిప్పటి కిదియొక మహాపురుషునిసాహాయ్యంబున
నచ్చొత్తింపఁ గల్గినందులకుఁ బరమానందసంభరితమనస్కుండ
నైతి.

ఈగ్రంథముద్రణమునకుం గారణభూతుండును, మచ్చేర్చి
యోభిలాషియు, విద్యాభిమానియు నగు నమ్మహాత్మునకీ
కావ్యం బంకితంబొనరింప సన్నద్ధుండనైతిఁ గాని యయ్యది
యట్టి మహాపుణ్యున కయిష్టంబ యైనందున మత్కృతజ్ఞతకుం
గారణభూతుండగుచే నట్టిమహానీయునింగూర్చి యొక్కొంత
ముచ్చటెంతు.

సీ॥ ఎవ్వఁడు నిరతంబు నెసఁగుసదాబ్రహ్మణ
 లక్షణంబులతోఁ జెలంగుచుండు
 నెవ్వఁడు దాఁ జేయనివ్వటిల్లినయత్న
 ముల భగీరథుఁబట్టి మూలకనుపు
 నెవ్వఁడు భాషించునెడఁ బక్షపాతంబు
 నణఁచి యున్నదియున్నయట్లు పలుకు
 నెవ్వనితో సఖ్యమెట్టివారికిఁ గాని
 సన్మార్గరూపలక్షణమె కూర్చు

గీ॥ నెవ్వఁడాత్రేయగోతుఁండుహితగుణుండు
 నమలయశుఁడు సుబ్రహ్మణ్యనాత్మజుండు
 చారుతరరుక్మిణీగర్భసంభవుండు
 నతఁడు దండయవిబుధుఁ డేకాన్వయుండు.

సీ॥ ఆసమానధార్మికుండనుట కేయెడ భవ
 ద్ఘటిత మాధర్మసత్రంబెసాక్షి
 మహనీయవిద్యాభిమానుండనుటకునై
 కూర్మితోఁ గృతులందుకొనుటె సాక్షి
 గురుదైవభక్తియుక్తుండంటకును వీర
 భద్రప్రతిష్ఠయేప్రబలసాక్షి
 షారమార్ధికచింతనారతుండనుటకై
 తత్వవిచారణత్వంబె సాక్షి

గీ॥ ప్రాక్తనాచారపరుడంచుఁబలుకుటకును
 సంతతై కాదశీవ్రతాసక్తిసాక్షి
 యిన్ని సాక్షులు తమకుండ నింతవాఁడ
 టంచు మిము నెంచఁ దరమె? దండయబుధేంద్రీ.

చ॥ ప్రకటయశోవిశాల! ధనవంతులు మేదిని లేరె? యందునూ
 టికి నొకడైన దాత గలఁడే! సుకృతంబునఁ గాని యిట్టిదా
 నికి నిటు లోనుగా డెప్పుడ; నింద్యమనోహరలోకమాన్యతా
 వకగురుదాతృతాగుణమవర్ణ్యము దండయపండితాగ్రణీ.

చ॥ ధనికులచెంతఁ జేరి కడుదై న్యముతోడుతఁ జేయిసాచి కో
 రిన సనుయంబుగాదిదియు రేపొమతెప్పుడొ రండుచూతమం
 చనివచియింతుగానియిటులా డెడు దాతయొకండును న్నె? మీ
 యనుపమదాతృతామహిమనొననియొచవశంబె? యేరికిన్.

సీ॥ ధరణిలో సప్తసంతానంబులే మిమ్ము
 ఘనపుత్రవంతునిఁగా నొనర్చెఁ
 దగునర్థివాంఛితార్థప్రదానమే మిమ్ము
 ననయంబు దానకర్ణునిఁగఁజేసె
 నసమానయుష్మదీయప్రధానన్యాయ
 వాదమే మిము న్యాయవాదిఁజేసె

నలభవద్ధర్మసత్రాదులే మిము మహా

కుతకంబుతో ధార్మికునిఁగఁ జేసెఁ

గీ॥ గాన మీవంటిధన్యులు గలుగఁ జగతి

నెల్లవారికి లోపమేమేని గలదె

తమగుణంబులు గొనియాడ ధాత కగునె?

యమలసత్కీర్తిసాంద్ర ! దండయబుధేంద్ర.

గీ॥ ఒక్కనాఁ డేదియో కార్యముండి నేను

మీసరసఁ జేరి మాటలమీదఁ బూర్వ

చరితమైనయు తరహరిశ్చంద్రగాధ

వ్రాసితినిగావ్యముగ నంచుఁ బలుక నపుడు.

శా॥ సచ్చారిత్రకమైనయు తరహరిశ్చంద్రాఖ్యకావ్యంబు నే

నచ్చొత్తించెదనంచు నంటిరి వదాన్యత్వంబనన్ వేఱుగా

నెచ్చోనున్నదె? యిద్దిగాకతమబోంట్టిటుంటమాబోంట్లకున్

వచ్చుంగాదె? యశంబులోకములలో వ్యాపించి విద్యన్మణి.

చ॥ అడిగినవారికెంతయిన నావలకేగుమటంచు నాడకే

వడి నిడునట్టిదాత జనవందితుఁ డంచితచారుకీర్తివం

తుఁడుగుణవంతుఁడు తమబుధుండు కృపాత్ముఁడహీనదై వభ

క్తుఁడుఁగడు ధార్మికుండఘవిదూరుఁడుదండయపండితుండిలన్.

సీ॥ బీదసాదులనెల్లఁ బిలిచి కార్యముపట్ల

మృష్టాన్నభోజనం బిడునెవండు

తగవులం గని తీర్చుతటి నెవ్వరేమన్న
 నున్నదున్నట్లాడుచుండు నెవఁడు
 ధర్మకార్యములందు ద్రవ్యంబునీయఁదా
 వేడ్కతో ముందంజవేయు నెవఁడు
 దైవమెవ్వారికి ధనమొసంగుట పేద
 లను భరించుట కంచునను నెవఁడు

గీ॥ నాతఁడౌదార్యవంతుండు న్యాయవాది
 లోకవగాన్యుండు ధనికూడు లౌకికుండు
 మేరుధీరుండు వార్ధిగంభీరుఁ డఖిల
 నయకల్యాణోవిదుండు దండయబుధుండు.

గీ॥ ధర్మకార్యైకతత్పరత్వమునఁ జెలఁగు
 మిమ్ములను మఱి మీకుఱుబమ్ము నెపుడు
 నాయురారోగ్యభోగభాగ్యములఁ గూర్చి
 ప్రోవఁ గూరిమి రామచంద్రునిఁ దలంతు.

వ॥ ఇట్టిమహాపురుషుని సాహాయ్యంబున నిడినాయిష్టదైవంబగు
 శ్రీరామచంద్రునికంకితంబిడి వెల్లడింపఁగల్గితిని. ఇట్టి నాకా
 వ్యంబున నెచ్చటనైన లోపంబులున్న మన్నించి విడవ్విం
 సులు తెలియంబఱచిన ద్వితీయముద్రణమున వానిని సవ
 రించుకొనియెదనని ప్రార్థించెద.

మ॥ తలయాపఁ సమకట్టునొక్క మొగివిద్వచ్ఛేణినీయందుఁ జె
 ల్వలరారం గలయీగుణధ్వనిరసాలంకార తాత్పర్యని
 వ్థలఁ గానఁ వెలయి చెదండయసుధీచందుగ్రండునిన్నిట్లు; ని
 చ్చలునీభాగ్యమెభాగ్యము తరహరిశ్చంద్రాఖ్యసత్తావ్యమా.

ఇట్లు బుధజనవిధేయుఁడు,
 రత్నాకరం అసంతాచార్యులు,
 శతావధాని.

కథాసంగ్రహము.

తొల్లి జ్యోతిష్మంతుండను రాజేంద్రుండు ధర్మంబు చతుష్పాదంబులం బ్రవర్తిల్ల రాజ్యంబొనరించుచుఁ దనకోర్కుల నెరవేర్చుపుత్రుఁడులేని కారణంబునఁ బరాత్పరుండగు శ్రీమన్నారాయణుని మనఃకమలంబున నిలిపి తపమాచరించి తుదకు నాతనికటాక్షంబున నొక్క కుమారింగని సంతోషంబుధి నోలలాడుచుండె.

ఆయింతి పుట్టినలగ్నంబు చెడ్డదియైనను పదియాటవ యేట నతికఠినంబై జననీజనకులకు నాశనహేతువగుదుర్ము హూర్తంబున సమర్తాడెను. అంతట నారాజు కార్తాంతికులచేఁ దద్విషయంబంతయు నెఱిగి యర్ధరాత్రంబున నిద్రించు నా కాంతామణి నొక్క మందసంబున భద్రంబుగానుంచి తాళంబు వైచి నగరప్రాంతంబునం బ్రవహించు నొక్క మహాతరంగిణిం బడవైపించె. పిమ్మట నామందసంబు జలంబులమీదఁ దేలి యాడుచుఁ బోవంబోవఁ దుదకుఁ గొంతతడవునకు మేల్కొంచి లేచుటకుంగాని కూర్చొనుటకుంగాని వీలులేక తల్లిదండ్రుల మాట లదివరకు వినియున్నందున వారే జ్యోతిష్కులమాట లాలించి నన్నిట్లుచేసిరని బిట్టువాపోవుచుండె.

అట్లామందసం బాప్రవాహంబునంబడి పెక్కుదేశంబు లతిక్రమించి పోవఁ దన్నదీప్రాంతంబునంగల యొక్కపుణ్యా శ్రమంబునఁ దపంబొనర్చుచున్న మయుండను మునీంద్రుం

డా యార్తనాదంబాలించి యటకేగి శిష్యులంబంపి నీళ్ళంబడి
కొట్టుకొనిపోవు నామందసంబుఁ జేరువకుందెప్పించి తాళంబుఁ
దీయింప నందున్న యక్కాంతామణి వానికిం బ్రణామంబు
లాచరించి దుఃఖించుచు నిలువంబడియె.

అంత నమ్మునీంద్రుం డామె నాశీర్వదించి జరిగినవృత్తాం
తంబంతయు నామెవలననాలించి “అమ్మా!” నాయాశీర్వచన
ములవలన నీకెట్టియిక్కటలు రానేరవు. నీపుట్టుకనుండి కలిగి
నట్టి కీడులకెల్ల ముఖ్యచిహ్నంబుగా నీగళంబునందు విరాజిల్లు
మాంగల్యంబు నీప్రియునకుంగాని మతెవ్వరికిం గానరాకుండు
నని వరంబొసంగి యట నామెకుందగిన వసతులేర్పఱచి యింక
నీవొక్క రాజచంద్రుం బెండ్లాడి సంపదలం దులదూగుచుఁ
జంద్రమతియను పేరుతో వర్తింపుమనినుడివి ప్రీతిం బెంచుకొను
చుండె.

ఇట్లుండ నొకానొకసమయంబున హరిశ్చంద్రసార్వ
భౌముండు వేటకరుడెంచి యుద్యానవనంబున విహారించునాచంద్ర
మతింజూచి యామెచెలులవలనఁ దదవృత్తాంతంబారసి మయ
మునీంద్రుని కటాక్షంబున నామెం బెండ్లియాడి రాజ్యసుఖంబు
లనుభవించుచుండె.

ఈ హరిశ్చంద్రుడు తొలి యవంతీదేశమును పాలించు
నీలలోహితుండను రాజేంద్రుండు. ఈతనిగౌరవంబునకుం
బాత్రుండై యట జనభద్రుండను నొక్క హలికుండుగలఁడు
ఆతనికిఁ జిరకాలంబున కొక్క పుత్రుండుదయించె. ఆపుత్రునికు
యావనంబుసంప్రాప్తింప నొక్క కాపుబాలికనుదెచ్చి వివా

హంబుఁ గావించె. అబ్బాలామణి కలకంధరయను నామంబుచేఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచి తన యీడు కాపుబాలికలతో రాట్నాలసాలం జేరి యేకులువడకుచుఁ గాలంబుపుచ్చుచుండె. అంతట నొక్క నాఁడా నీలలోహితుండు హయంబునెక్కి విహారార్థమై బయలు వెడలి రాజమార్గంబున వచ్చుచుండఁ గలకంధర తాఁజేయు కార్యంబువిడిచి తనతోడిపడుచులంగూడి తలవాకిటికివచ్చి యారాజుంజూచె. ఆతండాబాలికనుంజూచె. ఆచూపులవలన నిర్వురును పరస్పరమైత్రీజనించి ప్రీతిమనస్కులైరి. అంతట నారాజు జనభద్రుని బాదికాణనిడి వానివారలనందరిని మాల వాండ్రకు వరపుట్టుగా నమ్మించి వాని సర్వస్వముఁ గొల్లగొని కలకంధరను తనమందిరంబును జేర్చికొనియె. పిమ్మట నాజన భద్రుం డాయిడుమల సహింపలేక యురివేసికొని మరణింప వానిబంధుజాలంబంతయు నగ్నిప్రవేశంబుఁజేసె. ఇట్లు కలకంధర యాభూవల్లభుం జేపట్టి యత్తవారియిల్లు నాశనంబుఁజేసి యధోచితవిహారంబులఁ గాలంబు గడుపుచుండె.

ఇట్లు కొన్ని దినములకు నాపురంబుననుండు నారీమణు లందరుఁ గేదారేశ్వరవ్రతం బాచరించుచుండఁ దద్విధానంబాతయు బురోహితునివలన నెఱింగి తానుం గూడ నావ్రతంబు యధా విధి నాచరించి యుత్తరజన్మంబున రాజపుత్రియైపుట్టి నిత్య సత్యవ్రతుండునగు నొక్కచక్రవర్తికి రాణియయ్యె. ఈకలకం ధరయే జ్యోతిష్మంతునికీఁ గుమారియై పుట్టె. తొల్లిటి జన్మంబున శ్వశురవంశమును పాడొసరించినట్టి యీ కలకంధర యుత్తరజన్మంబునఁ బితృవంశ వినాశినియయ్యె. కావున నీ కల

కంధర కేదారేశ్వరవ్రతం బాచరించి తోరంబుఁగట్టుకొనునపు
 డెన్నిజన్మములకేని యీతఁడేపతిగావలెనని కోరుకొనియె. అందు
 వలన హరిశ్చంద్రుఁడై పుట్టిన నీలలోహితునిఁ జెట్టబట్టె. నీల
 లోహితుండు దానిమామను, వానిబుధువులను, మాలలకు
 దాసులుగా నమ్మించుటంజేసి తాను హరిశ్చంద్రుఁడై పుట్టి సత్య
 వ్రతవ్యాజంబున మాలవానికి దాసుండయ్యె. ఉత్తరజన్మంబునఁ
 గలకంధరా నీలలోహితులే చంద్రమతీహరిశ్చంద్రులై పుట్టిరి.

అత్తణి నీలలోహితుండు విశ్వామిత్రునిపంపున సర్వ
 జిత్తును రక్కసునిందునుమాడి యందుకుఁ బ్రతిఫలంబుగాఁ దా
 హరిశ్చంద్రుఁడై పుట్టి సత్యవ్రతవ్యాజంబునఁ బూర్వజన్మంబున
 దాఁ గోరినవిశ్వామిత్రునితపఃఫలంబున నర్థభాగంబును
 గైకొనియె.

నలకూబరుండు లోహితుండై పుట్టి
 తక్షకదమ్మండగుటకుఁ గారణము.

మఱియుఁ దక్షకుండు సురేంద్రదర్శనోత్సుకుఁడై దివం
 బునకరుగుచుండఁదనకుమారుఁడును వెంటవచ్చుచు నలకాపురం
 బుచెంతనిలిచి తన్నగరవై భవములం జూచుచుండె. అప్పుడు రం
 భాగృహంబున కరుగు నలకూబరునకు నడ్డంబుగానుండుటచే
 దానింగాంచి యీతండు సర్పంబు త్రోవనిలుచుట హానికి
 మూలంబని ఖడ్గంబున నటికి చేనియె. ఆవృత్తాంతంబు తక్షకుండు
 నారదునివలన నాకర్ణించి కోపాటోపంబున నలకాపురికరిగి
 చచ్చిపడియున్న కొడుకుంగాంచి శోకించి పాపమన కిట్టిసర్ప

బాలకు కరవాలుపాలుజేసి చేనినపాలసుండు మర్త్యలోకంబున
 మానవుండై పుట్టి నేఁగఱువఁ జేచ్చుగాకయని శపించి శచీంద్రుని
 వలనఁ దాఁబడసిన మృతసంజీవనమణిప్రభావంబునఁ బుత్రుం
 బ్రదికించికొని చేనియె. అంతట నాసమాచారంబు కౌబేరివిని
 తనప్రియసతియగు రంభకుసఖియగు మేనకకుం బ్రియుండగు
 కౌశికుండు తన్నుంగావంగలఁడని వానిచెంతకేగి తక్షకశాపం
 బును వినిపింప నందులకు నలకూబరుం గరుణించి వానిశాపంబు
 నిన్నేమియుంజేయఁజేలదు. నీయంశంబున నొక్క మానవుండు
 హరిశ్చంద్రునినకుం బుత్రుండై పుట్టి తక్షకదష్టుండై మడిసి తల్లి
 దండ్రులపుణ్యంబునఁ బునర్జీవితుండై పెక్కేండ్లు రాజ్యపాలనం
 బాచరించుంగావున నీవుచింతిల్లక పొమ్మని యనుగ్రహించె.
 దానంజేసి లోహితాస్యుండు నలకూబరాంశంబున భూతలంబున
 జన్మించి తక్షకదష్టుండై మడిసి పునర్జీవితుండయ్యె.

యముండు వీరబాహుండై పుట్టుట

తొల్లి హరిశ్చంద్రుని తండ్రియగు త్రిశంకుండు హరి
 శ్చంద్రుని బట్టభద్రుంజేసి యీశరీరంబున నింద్రలోకంబుఁ జేరు
 తలంపున నిన్నాశ్రయింప వచ్చినని వసిష్ఠుంజేరి ప్రార్థించె. అం
 దులకా మునివరేణ్యుండు నీయీఘ్నితంబు పొసఁగనేరదని
 వాక్రువ్వ నాతనిందూలనాడె. అందులకాతండలిగి నీవుచండా
 లుండవు కమ్మని శపించె. అంతటఁ ద్రిశంకుండు విశ్వామిత్రు

నాశ్రయించి తనకోరికందెలిపె. అందులకాతఁ డంగీకరించి మంత్రోపదేశంబుఁ జేసి స్వర్గంబునకేగుమనఁ ద్రిశంకుండట్లానరించె. అప్పు డ్రింద్రదర్శనార్థమై వచ్చినయముఁడు వానింజూచి యామాలఁడెవ్వఁడో భయంబులేక స్వర్గద్వారంబుఁబ్రవేశింపఁ బోవుచుండెనని వానిని భటులచేఁ దలక్రిందుగ నిలకుండోయిచె.

అంతటఁ ద్రిశంకుండా గాధేయనింబ్రార్థింపఁ గౌశి కుండు కినిసి రాజేంద్రా! నీవున్నస్థలంబేస్వర్గంబుకాని వేఱొండుగలదెయని నిజతపస్సామర్థ్యమున స్వర్గవాసులనాకర్షింపయత్నించుటవలన బ్రహ్మాండమంతయు వణకఁదొడంగె. బ్రహ్మయచ్చటికివచ్చి యంతవరకు నాకృష్టులగు విబుధగణముతోఁ గతిపయగ్రహతార లమ్మహీవరుంబరివేష్టించి నిల్వ నీతఁడున్నచోటు త్రిశంకుస్వర్గమను ప్రసిద్ధిఁగాంచునని యనుగ్రహించి యతనికోపంబుడిపిచేనియె. అంతటినుండి యారాజు గగనంబునఁ దలక్రిందుగ నేలుచుండె. అందువలన విశ్వామిత్రుఁడు కోపమూని దండధరునిఁ జండాలునింటఁబుట్టుమని శపించి యతండు శాపమోక్షణముంబ్రార్థింప నాకుహితంబొనర్చి యీశాపంబునుండి విముక్తుండవగుమని విశ్వామిత్రుం డనుగ్రహించె. అది కారణంబున యముండు భూలోకంబునఁ గడజాతివాడగు వీరసేనునకుఁ గుమారుండై వీరబాహునామంబున జన్మించి హరిశ్చంద్రుని దాసునిఁగా గ్రహించి కౌశికునకు హితమాచరించి యీశాపముననుండి వీడుకొనియె.

శని కాలకౌశికుండగుట

తొల్లి త్వష్టపుత్రియగు సంజ్ఞను సూర్యుండు వివాహమై మనుదండధరులను నిర్వరుకుమారులంబడసె. ఒకానొకనాఁడు సంజ్ఞ పుట్టినింటికింబోవ యత్నించి తనచేయ నొక్కలేమంజేసి చేయయను పేరువెట్టి చెల్వునిం గుమారులను గాన నాజ్ఞాపించి చెప్పకయపోయె. ఇటఁజేయకమలాప్తున కన్యకయాటను బోధపడనీక మెలఁగుచు వానివలన సౌవర్ణశనైశ్చరులను కుమారులంగాంచి మనుదండధరులను చూడకుండ్లెందులకు యముండు కినిసి శనైశ్చరుఁ గాలువిఱుగఁదన్నె. ఈవిషయంబు సూర్యుండెఱింగి సంజ్ఞ పోక తెలిసి తురంగియై భూతలమునఁ గురుక్షేత్రవనంబునం దిరుగు దానియందు నశ్వినులంగాంచి యందువలన నిజరూపంబుదిన సతిందోడికొనిచేనియె.

ఆయశ్వినులు దేవవైద్యులై కీర్తిగాంచిరి. అంత సంజ్ఞాదేవి తనకుమారుల కపకార మొనరించిన చేయయందలి కోపంబున శనైశ్చరుని భూమిపై పడందోయ నాతండు నైమిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రంబునంబడి యాతకుండు విఱుగనడిచినట్టి పాదమూడఁగఁ బుగువై యందలి తపమాచరించు. కౌశికమునింజేరి యాతనివలన మంత్రహాస్యంబులెఱింగి చిరకాలంబు తపంబాచరించి గ్రహపదమొందె. కావున శనైశ్చరుండు కాలకౌశికుండ్లె పుట్టి కౌశికునకుం బ్రియంబాచరించె.

పిమ్మట సత్యవ్రతరక్షణంబునకై పడరానియిడమలంది
 భార్యాపుత్రసహితుండై హరిశ్చంద్రుండు రాజ్యంబొనర్చి తుదకు
 నింద్రలోకంబున నింద్రునర్ధాసనంబధిష్ఠించె. ఆతఁ డిప్పటికి
 నచ్చట సుఖాంబుధి నోలలాడుచుండె.

శ్రీ రస్తు.
శ్రీరామాయ నమః
శ్రీ స ర స్వ త్యై న మః

ఉ త్త ర

హరిశ్చంద్రకావ్యము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ వై దేహి నిజాంకపీఠిఁ బరిభా సింపన్ మహాభక్తితో
సేవింపం దగురీతి సోదరులు తుష్టిం బద్మభూశ్రీమహా
దేవేంద్రాదులుగొల్వ భూరికరుణా ధీనాత్ముడై లోకముల్
ప్రోవంగల్గినరాముఁడే యెడశుభంబుల్ గూర్చి మమ్మాముతన్.

చ॥ పౌలుపు వహించి పాల్కడలిఁ బుట్టి జగజ్జనయిత్రియై జనం
బులకు దరిద్రమున్ గెడపు ప్రోడయునై కఠివేల్పునింతియై
కలుముల రాణియై యశముఁగాంచి జగంబుల వన్నె కెక్కిరా
జిలునలతల్లితల్లిఁ గృపఁచే సిరులీయఁ దలంతు నెమ్మదిన్.

ఉ॥ లీలలతో జగంబు లవలీల సృజించుచుఁ దా మనోజ్ఞవా
ణీలలనామఃఖంబు విధునిం బలె నెంచి నిజాసనాంబుజం

బోలిముడుగునో యనుచు నూనిముఖంబులలోనె భారతిం
దాలిచినట్టిధాత నిరతంబుఁ జిగాయు వొసంగి ప్రోచుతఁ.

సీ॥ అసమానరుచిరలీలాంభోరుహశిఖి

రుతులాత్మవల్లకీశ్రుతులుగాఁగఁ
బ్రియకీరశారికా పికరాజహంసాది

సంచయం బలసభా జనముగాఁగ
సకలవేదాంతార్థ సారోద్యమపనిష

జ్జాలంబు హితసఖీజనముగాఁగ
నబ్జాసనంబు లీ లాగారవిమలనూ

త్నస్ఫాటికమయాసనంబు గాఁగ

గీ॥ నమలమణికంకణంబులు హస్తపల్ల
వముల ఘల్లుఘల్లుఘల్లుఘల్లుమనిమ్రోయ
నింపుమీఱంగ వీణ వాయిచునట్టి
పలుకులవెలంది నాయాత్మవెలయుగాత.

శా॥ గంగాదేవిని నుత్తమాంగమున వేడ్కఁ దాల్చి శర్వాణి న
ర్ధాంగం బాదున నిల్పి తా సవతికయ్యంబూడ్చి కారుణ్యదృ
ష్టిం గామంబులు గూర్చి దక్షిణనిమాడ్కిం జెల్వఁజూ
పించునా, గంగాసాధుఁడు మాకుఁగూర్చునెపుడుం గా
మ్యంబులై శ్వర్యముల్.

చ॥ అనవరతం బజాండముల నాడెడుబాతులుగా నొనర్చుభా
మిని ధవునర్థకాయమున మించి వెలుంగుపడంతి లోకపా
వని రుచిరాబ్జపాణి హిమవతుని ముద్దులపట్టి కూర్మితో
ఘనతరమంగళంబుల సుఖంబుల మాకొనగూర్చుఁ గావుతఁ.

సీ॥ ఎవ్వఁడు దా జనియించినప్పుడె ఫల
 భ్రాంతిచే నేగి మార్తాండు మ్రింగె
 నెవ్వఁడు శౌర్యంబు నివ్వటిల్ల మహూగ్ర
 రంగ తరంగవారాశి దాటె
 నెవ్వఁడు రమణీయ హేమసాధశ్రేణి
 రాజితలంకాపురంబుఁ గాల్చె
 నెవ్వఁడు రామభూమిశాంగుళీయకం
 బిడి మైథిలీశోక ముడిపి వచ్చె

గీ॥ నెవ్వఁడు రణాంగణంబులో నేపుఁజూపు
 ఘోరగీర్వాణశాత్రవ కులముఁదునిమె
 నట్టిశ్రీమంతు ధీమంతు నఖిలరిపుకృ
 తాంతు గుణవంతు హనుమంతు నభినుతింతు.

ఉ॥ అంబుధిశాయికిన్ శయనమై వసుధాతలమున్ సహస్రశీ
 ర్ణంబులతో వహించుచు నిరంతరమున్ హరిదాస్యకామియై
 తుంబురనారదాదు లతితోషమున నివ్వినుతింప సర్వకా
 మంబుల భక్తకోటి కిడి మన్చుననంతుని సన్నుతించెదన్.

మ॥ సరసీజాతు సువర్ణవేత్రధరు విష్వక్సేనుఁ గందర్పసుం
 దరునిన్ సూత్రవతీజయాధిపు బుధోత్తంసున్ గృహాత్మున్
 భయం, కరదుష్పాపలతాలవిత్రు సురసంఘాతస్తుతాంఘ్రి
 ద్వయున్, నిరతంబున్ దలఁతున్ మదీయకృతి మన్నింపంగ
 నిర్విఘ్నతన్.

సీ॥ మహిత కశ్యపతపోమహిమచే వినతాంగ
 నారత్నగర్భంబున నుదయించి

ఉత్తరహరిశ్చంద్రకావ్యము.

వారాశిలోపల వర్తించి మనుజుల
 నేచునిషాదుల నెలఁ దునిమి
 తండ్రిపంపున నేగి ధైర్యంబుతో విక్ర
 మముఁ జూపుగజకచ్ఛపములమ్రొంగి
 సురకిన్నరాదులు పరికించి వినుతింప
 నబ్జాక్షువాహనమై చెలంగి

గీ॥ విబుధనాథాది దివిజప్ర వితతి గెల్చి
 కామముల నయ్యుపేంద్రుని కరుణఁబడసి
 యమృతకలశంబుఁ దెచ్చె నే యఘవిదూరుఁ
 డట్టిఖగనాయకుని మదీయాత్మ దలఁతు.

సీ॥ ఎవ్వఁడు నిజపూజ కిందిరానాధుచేఁ
 బ్రీతితో మొదటఁ గల్పింపఁబడియె
 నెవ్వఁడు జ్ఞానియై భృగుమరీచ్యాదుల
 కఖిలవేదార్థంబు బానతిచ్చె
 నెవ్వఁడు శ్రీనాధు నెపుడుఁ బూజించుచుఁ
 బూజ్యదివ్యాగమంబును రచించె
 నెవ్వఁడు నిఖిలమాసేశ్వరశ్రేణిలో
 రమణీయనాయకరత్న మయ్యె

గీ॥ సట్టిలోకై కపావను నఘవిదూరు
 దండయజ్ఞోపవీతకమండలధరు
 వివిధమునిపూజితపదాబ్జ విమలకీర్తి
 వంతు విఖనోముసీంద్రు భావించు నెపుడు.

సీ॥ ఎవ్వాఁడు మొదటఁ దా నిలఁ గీరితిం గాంచి
 వాగ్దేవి తానెయై వన్నెకెక్కె
 నెవ్వాఁని జూచి మోహించి వాగ్దేవి త
 ల్లితనానాబుధములకుఁ జిక్కె
 నెవ్వాఁడు పాండితి నిన్వట్టిల్ల నలంకృ
 తులలక్ష్యలక్షణంబుల రచించె
 నెవ్వాఁడు రసికాళి కింపారఁ జి త్తంబు
 లమితలీలావినోదములఁ గూర్చె

గీ॥ నెవ్వాఁడు సమస్తభావాదులిముడునట్లు
 బుధవరేణ్యావినుతకావ్యముల రచించె
 నట్టిజగదుపకారాత్ములై చెలంగు
 కవివితానాగ్రగణ్యాంధ్రకవులఁ దలఁతు.

సీ॥ ఏధీరు లుంట ధాత్రీశాదిసభలలోఁ
 గవులకెల్లరకు విఖ్యాతి గల్గె
 నేసుధీవరులుంట నెల్లపామరులకు
 నసమానసరసకావ్యములు గల్గె
 నేవిచక్షుణులుంట నిల భోగవంతుల
 కమితలీలావినోదములు గల్గె
 నేకవీశ్వరులుంట నెల్లవారల కిట్లు
 రమణీయనిఖిలశాస్త్రములు గల్గె

గీ॥ నేమహాత్ములు విద్వాంసులివ్విధమున
 లలితగ్రంథంబుల రచించిరెలమిమీఱ

ఉత్తరహరిశ్చంద్రకావ్యము.

నటిజగదుపకారాత్ములై చెలంగు
సకలగీర్వాణకవుల కంజలియొనర్తు.

సీ॥ ఎవ్వారు విమలసర్వేంద్రియంబులఁ బాసి
వ్రణగామిమశకాళివలెనటింతు
రెవ్వారు తేనిపోయినవిమర్శనములఁ
గల్పించి యొరులఁ జీకాకుసేతు
'రెవ్వారు దామె వాగీశతుల్యులమంచుఁ
బరులు వ్రాసినవాని భంగపఱుతు
రెవ్వారు దామె మమ్మితరులిట్లు నుతించి
రని పద్దెముల వ్రాసికొని వచింతు

గీ॥ రెవ్వరు సమస్తభావాదులీసడించి
విజ్ఞులమటంచుఁ దప్పల వెదకుచుందు
రటిదుర్గుణవంతుల నధికపాప
జనులఁగుకవితతుల నెప్పుడు నిరసింతు.

సీ॥ ఆదిలోఁ బంచకావ్యములం బఠింపఁ జే
సినశివస్వామిశాస్త్రీని నుతించి
తేటగా మీదట నాటకంబులఁజెప్పి
వెలయుసుబ్రహ్మణ్యవిబుధునెంచి
యటుమీదఁ బాణినీయము నేర్పినట్టి గా
జులపల్లిహనుమయసూరిఁ దలఁచి
ప్రకరణజ్ఞానంబుఁ బరపి న్యాయంబున
వెలయువెంకటకృష్ణవిబుధుఁ గొలిచి

గీ॥ చిన్నినాకైతకన్నెకువన్నెలిడిన
గురులఁదిరుపతివెంకఁజేశ్వరులఁ దలఁచి
బహుళరసవృత్త్యలంకారభావవిధులు
నివ్వటిలదీని వ్రాయఁ బూనితిఁగడంగి.

కవివంశాభివర్ణనము.

సీ॥ అసమానవేదవేదాంగాది విద్యావి
రాజితుల్ రత్నాకరంబువారు
తరణిపుత్రునిలీల దానక్రియాది వి
భ్రాజితుల్ రత్నాకరంబువారు
సకలదిక్సంతానసంపూర్ణకీర్తివి
భ్రాజితుల్ రత్నాకరంబువారు
సరసిజాతునిరీతిఁ బరమకారుణ్యవి
భ్రాజితుల్ రత్నాకరంబువారు

గీ॥ ప్రకటధార్మికచారిత్రపాళికమల
రత్నతుల్యులు రత్నాకరంబువారు
లలితకీర్తిసుధాంశువిలసితనిఖిల
రాజమాన్యులు రత్నాకరంబువారు.

క॥ ఆరత్నాకరసత్కుల
పారావారహిమకరుఁడుఁ బరమయశుఁడున్
ధీరుఁడు శేషార్ద్యం డిలఁ
బేరుం గాంచెఁ దమి మీఱఁబెద్దలకెప్పుడున్.

క॥ ఆయనకార్గురుపుత్తులు
 ధీయుతులు జనించెరతులతేజోవంతుల్
 శ్రీయుతులు నిఖల సుగుణా
 గ్రీయులు దిక్పాగవిమలకీర్తివిలసితుల్.

క॥ ఆయాగ్గురిలోఁ బ్రథముం
 డేయెడ నఖలప్రియుండు హితమానసుడున్
 శ్రీయుతున్ రంగార్యుం
 డాయతవిఖ్యాతి నలరె హరిభక్తుండై.

సీ॥ మావంశమున నొక్కమాన్యుండు నొక్కభూ
 ధవునింటఁ జేరి వైద్యంబులోన
 నసమానపటిమ నిపెసలారఁ జూపించి
 పదిమందివైద్యులు కుమరదనుచు
 వదలినరోగంబు పదిదినంబులలోఁ గు
 దిచ్చిన నారాజతిలకుఁ డపుడు
 నెనలేని సంతోషమును జెంది యావైద్య
 తిలకునిం బిలిపించి వలసినట్టి

గీ॥ ద్రవ్య మర్పించి తగినక్షేత్రంబు లొసఁగి
 వైద్యరత్నాకరుండవై వఱలుమనుచు
 బిరుద మీయ నప్పటినుండి వెలసె మాకు
 నెసఁగు రత్నాకరమటంచు నింటిపేరు.

సీ॥ ఎవ్వఁడు నిరతంబు నిందిరారమణుకై
 కర్యం బొనర్చుచు ఘనతఁ గాంచు

నెవ్వాఁడు పదిమంది కెలమిఁగూర్చుచు సదా
 తలలోన నాలుకవలె నటించు
 నెవ్వాఁడు దుర్మార్గు లేమిచేసినఁ గాని
 పరమశాంతస్వభావంబు నొందు
 నెవ్వాఁడు రిపులు మాయింటికియెడ రండ
 టన్న భేదము సేయకరుగుచుండు

గీ॥ నట్టిలోకై కపూజ్యండు నమలచరితుఁ
 డధికకీర్తివిశాలుఁడార్యప్రియుండు
 వై ద్యశాస్త్రప్రవీణుఁడఁ బరమసుగుణ
 యుతుఁడు మాతండ్రి రంగార్యుఁ డొప్పుచుండె.

సీ॥ ఏయింతి యిందిరాధీశుపూజయె మోక్ష
 దాయకం బనుచు డెందమునఁ దలఁచు
 నేసతీమణి మనోల్లాసంబు మీఱఁ దాఁ
 దులసీమహర్షనాదుల ఘటించు
 నేరామ ప్రాక్తనాచారంబులనొనర్చు
 టయె బ్రాహ్మ్యమని విస్ఫుటముగఁ బలుకు
 నేసాధ్వి పనిఁబూని యేకాదశీవ్రతం
 బనిశంబు దీక్షతో నాచరించు

గీ॥ నట్టిమాయమ్మ సుగుణమాన్య మహాసీయ
 రామనామపవిత్రహృత్సీమ రాజ
 మాంగనామణి నాహృదయాంబుజమునఁ
 దలఁతు నీయెడ మిగులమోదంబుతోడ.

ఉత్తరహరిశ్చంద్రకావ్యము.

క॥ ఆరంగార్జ్యం డిలఁ జె
 ల్వారఁగ నీసాధ్వి రాజ మాంబయనెడు కాం
 తారత్నముఁ గైకొని సదు
 దారగుణవినుతుల ముగురుతనయులఁ గాంచెన్.

గీ. ప్రథముఁడను నేననుష్ఠాన పరుఁడతండు
 సత్యనారాయణార్జ్యండు. సద్యశుండు
 రెండవకుమారుఁ డతి ధీవరుండు శేష
 యార్జ్యఁడుఁదృతీయపుత్రుఁడౌదార్జ్యయుతుఁడు.

క॥ దేశములఁ దిరిగి బహు వి
 ద్యాశేఖరులన్ భజించి యతిశయభక్తిన్
 బేశలవిద్యల తత్సం
 కాశమునన్ నేర్చినాడఁ గవులనుతింపన్.

మ॥ సరసంబై తగురీతి నుత్తరహరిశ్చంద్రాఖ్యకావ్యంబు నీ
 సరణిన్ వృత్తులలంకృతుల్గుణము లేచాయన్ విమర్శించినన్
 వఱలన్ రామునకంకితంబు నిడి సల్పం బూనితిం గాన ధీ
 వరులం దద్గుణముల్ గ్రహించుటకుసంప్రార్థింతు నేనీయెడన్.

గీ॥ శ్రీరమాపతిభక్తులు చారుగుణులు
 రాజమాంబంబుజాక్షీ నారాయణార్జ్య
 లెలమిఁ బెంచినమాతామహులగుట మది
 వానినిర్వుర వినుతింతు భక్తిమీఱ.

షష్ఠ్యంతములు.

క॥ శ్రీమనకు నిఖిలమంగళ
 వాడునకుం ద్రిభువనాభివంద్యున కభయా

పాదునకు నిత్యజయసం
పాదునకుఁ నిఖిలభక్తమందారునకుఁ.

క॥ శాంతునకు సమ స్తసమ
స్వాంతునకుఁ యోగిహృన్ని శాంతునకు దయా
స్వాంతుకుఁ బూజ్యసుగుణని
శాంతునకుఁ జ్ఞాతవేదజాలాంతునకుఁ.

క॥ పుణ్యనకు నిఖిలలోకశ
రణ్యనకుం గుంభిషతిశరణ్యనకు మునీ
ద్గణ్యనకు దళితఘోరహి
రణ్యనకుఁ నిఖిలనిర్జర్జరరేణ్యనకుఁ.

క॥ భద్రునకు దళితగర్వస
ముద్రునకుఁ మోక్షదునకు మునివినుతునకుఁ
క్షుద్రాసురాపహరణున
కద్రును తేశాదినిర్జరాళినుతునకుఁ.

క॥ ధాత్రీరమణేంద్రునకుఁ
శాత్రవహరణునకు నిఖిలజనపూజితచా
రిత్రునకు నిఖిలలోక ప
విత్రునకుఁ బరమభక్తవితతినుతునకుఁ.

క॥ గుణికిఁ వినిహతభీకర
ఫణికిఁ సౌందర్యమణికిఁ బద్మావక్షో
మణికిఁ గీర్వాణశిఖా
మణికిఁ యోగీంద్రరాజిమానసమణికిఁ.

క॥ పాపాళిహారణునకు నీ
 తాపతికిన్ నిహతనిఖలదైత్యావళికిన్
 భూపాలశిఖామణికిన్
 శ్రీపరిపూర్ణునకు శాంతశీలాత్మునకున్.

క॥ లీలాగారాతిరుచిర
 నీలసమాంగునకు నిఖలనేతకు హారికిన్
 కాళీనుతునకు హాటక
 చేలునకున్ సుగుణమణికి శ్రీరామునకున్.

వ॥ సమర్పణంబుగా నాయొనర్పంబూనిన యుత్తరహరిశ్చంద్ర
 కావ్యంబునకుఁ గథావిధానం బెట్టిదనిన.

సా కేతపురవర్ణనము

గీ॥ అఖిలసంపదలకు గేహమై రహించు
 నవనిదేవికి నాభరణాయమాన
 మైవిరాజిల్లుఁగోసలమనెడుదేశ
 మీభరతఖండమున వాసికెక్కిమిగుల.

గీ॥ అందుసంపాదితసుకృతబృంద యగుచు
 వఱలుసరయూనదీపరిసరమునందు
 నఖిలసిద్ధజనారాధ్యయై యయోధ్య
 యనెడు పురవర మొక్కండు దనరుచుండె.

నీ॥ గగనభాగంబున గర్జించుమేఘుపం
 క్తులఁగదల్చుకడానిగోపురములు
 లలితంపుభానుమండలముతో సఖ్యంబుఁ
 గోగుపచ్చలగాలిగోపురములు

దిశలఁ గాంతుల నింపి తేజరిల్లుమనోజ్ఞ
 మణిగణప్రతిబద్ధమంటపంబు
 లుడుమండలంబుతోఁ గడుఁ జెల్మిఁ గాంచునూ
 తనచంద్రకాంతబద్ధవరణములు

గీ॥ దివ్యమాణిక్యముల గెల్చుదీపికలును
 సదమలసుధాంశుమండలసఖ్యమొందు
 రత్నసందితచామీకరధ్వజములు
 గలిగి సాకేతపురవరం బలరుచుండె.

ఘ॥ అలసాకేతపురాధినాయకసముద్యదంగయాత్రాసము
 త్కలికారింఖదుదగ్రవిగ్రహసటత్కంభాణరేఖాఖురా
 వళిఘాతోత్తతభూపరాగము మహావారాశినింజొచ్చి ని
 స్తులతన్నీలిమకుఁ నిరంతరము హేతుత్వంబునఁ రాజిలెఁ.

మ॥ రమణీయాతిసుగంధగంధిలతదారామంబులందు నివిహా
 రములం జేయుచుఁ గుంజమందిరములఁ రాగంబులం బొడు
 చుఁ , సుమనోభామినులెల్ల రాపురసతీస్తోమంబులం గూడి
 ప్రీతిమతిందత్సఖులోయనందగిరటఁ దివ్యాంశుజాలంబులఁ.

చ॥ కులుకుమిటారిచన్దవలుఁ గ్రొమ్ముడులుం బిగికొనులుంబిరుం
 దులు గదలం బులుంగులనుదోలునెపంబున గొంతులెత్తి గా
 జులు గలుగల్గన న్వలపుఁ జూపులతోఁ దమకంబుఁ గొల్పఁ
 గాఁ, గలుగుదు రచ్చటం బొలముఁ గాపరికాపుతుటారి
 కత్తియల్.

ఉ॥ చత్వరకాంతిసంపదల సన్నుతికెక్కి పయోదనీలకం
 రత్వమునన్ సుధామయక నద్విమలాంగమునన్ మహావిలా
 సత్వయుతాచలాధిపతిసాధములప్పురిలోన నిండుమా
 శిత్వము నెట్లుచెందవు కులీనమణీంద్రనిబద్ధభూములై.

క॥ భవనాట్టకుట్టిమమహీ
 స్రవదిందుమణిప్రవృద్ధజలసురనది యీ
 భువిఁ బ్రతిచంద్రోదయమునఁ
 దివురుచు సాధ్వీవ్రతౌచితి న్విడువ దటన్.

చ॥ కినిసిసముద్రుఁడానగరభేయముతోఁ గడుఁ బోరి నీరసాం
 బునివహుఁడై నిరంతరముఁ బూనిముఖంబున దీనభావమున్
 ఘనతరనీలచిహ్నమును గాంచె నిజు బదిగాక యెట్లులం
 దనరు వినీలలాఁచనవిధానము వారిధికిన్ జగంబునన్.

చ॥ కులుకుమిటారులొక్క మొగిఁగుల్కులతోఁడగుజేటుజేటుగాఁ
 జేలకము లాడువేళలఁ బసందగుకమ్మనితావిప్లాళ్లఁ గే
 వలముగ నెట్టవాఱునడబావులుమానినులంబలెన్ విని
 ర్మలవిధు లందవేనిసుల రమ్యవిలాసముల న్మొలంగినన్.

చ॥ కలకలమీనునంగడులఁగమ్మనితావుల నుప్పతిల్లుపు
 వ్వల నటియించు తేట్లఁగని పొల్పగుకస్తురిఁ బోల్చునట్టిపాం
 ధులు కలనై జముం దలఁపఁదూకొనఁజాలరుఝుమ్మటంచు వీ
 నులకమృతంబయట్లొదనూలొకనఁజేసినఁగాని యచ్చటన్.

ఉ॥ చారుత రేంద్రనీలమయసాధతలాగ్రములందుఁ జేరి శృం
 గారరసంబు మీఱ నిజకాంతులతో రతులందువేళ నీ

హారమయాఖుఁ గాంచి దవినంబరవాహినిలో విచిత్రతీ
లారుచులం జెలంగుకమలంబని యెంచిరి ముగ్ధ లచ్చటన్.

మ॥ వెలయన్ సుందరసాధవీధుల నిశిన్వేడ్కం గడుం గామలీ
లలకుం జొక్కి విలాసిసీమణులు హేలన్ నిద్రలం జెంద వా
రల వై తాళికులట్ల మేలుకొలుపున్ రమ్యామలస్వర్గశై
వలినీహేమపయోజపాళిచరదివ్యక్వాణకాదంబముల్.

ఉ॥ ఆనగరాంగనామణుల కాబుధరామలకున్ విభేదమీ
మానవలోకమందుఁ గలమానవు లేర్పఱుపంగ లేరటం
చానలినోద్భవుండు మనుజాంబుజలోచనలన్ నిమేషసూ
ధానముఁ దేటతెల్లముగఁ దాఁ బ్రకటించె నుపాయశాలియై.

చ॥ అమలసుధాంశుకాంతమయహర్మ్యతలంబులఁదత్పురాంగనా
సముదయమెల్ల గానముల సల్పుచునుండనటన్ బుధాంగనా
సముదయ మేగుదెంచి విలసత్సురలోకమహావిలాసముల్
ప్రమదమెలర్పఁ జూపుదురు వారికి నెచ్చెలులట్ల నేయెడన్.

క॥ ఆనగరము రవివంశాం

భోనిధిచంద్రుండు నిఖిలభూపాలశిరో

మానితుఁడు హరిశ్చంద్ర

క్షానాధుఁడు సంతతంబుఁ గాచుచునుండెన్.

సీ॥ కలిజితాఖర్వవిక్రమగర్వదుర్వార

నిఖిలశాత్రవకుంభినీధవుండు

సమరాంగణాభీల శౌర్యాంచితేద్రాది
 బుధమాననీయసంపూర్ణబలుఁడు
 నిఖిలక్షీతీశ్వరా నీకకోటీరమా
 డితరత్న కాంతిదీపితపమండు
 శ్లాఘనీయజయభేరీఘోరభాంకార
 నిక్వాణపూర్ణదిజ్ఞీచయకుండు

గీ॥ నమలసత్కీర్తిభరితరోదోంతరుండు
 జండభుజదండతాండవమండలాగ్ర
 ఖండితసమస్త శాత్రవమండలుండు
 నగుచు నలరె హరిశ్చంద్రుఁ డనవరతము.

సీ॥ తనజయానిల మమిత్రవిలసత్కోటీర
 విమలరత్నప్రదీపముల నణఁపఁ
 దనమహిమాగ్ర శిలీముఖనివహంబు విరోధి
 మస్తకాంబుజరక్తమద్యమానఁ
 దనశౌర్యరవి వైరిధాత్రీశ్వరాంగనా
 గణకేశపాశాంధకారమణఁపఁ
 దనవాహినీవజ్ర మనుపమానప్రతా
 పవిరోధిధాత్రీధ్ర నివహమణఁపఁ

గీ॥ దనమహాకోపవీతిహాత్రంబు వైరి
 భూమినాయకమణిసాధముల దహింప
 సకలభూమిశుఁ డగుహరిశ్చంద్రభూపుఁ
 డఖిలగీర్వాణసన్నతుండై చెలంగె.

సీ॥ కరుణారసంబున సరసిజాతునిఁబోలు
 నఖిలవిద్యాశ్రేణి నజునిఁబోలు
 నిఖిలవైభవముల నిర్జరేశ్వరుఁబోలు
 విక్రమంబునఁ గ్రాంచభేదిఁ బోలు
 గాంభీర్యమున విశాలాంభోనిధిఁ బోలు
 సౌందర్యమునఁ బుష్పశరునిఁబోలు
 ధనమహానిధులందుధననాయకునిఁ బోలుఁ
 బ్రారంభముల భగీరథునిఁ బోలు

గీ॥ శాంతిధర్మంబునను మహీసతినిఁ బోలు
 సద్యశంబునఁ బూర్ణిమాచంద్రుఁ బోలుఁ
 బరమపావనసా కేతపురవరంబు
 జగతిఁబాలించుశ్రీహరిశ్చంద్రుఁ డెపుడు.

సీ॥ మత్తవారణకదంబములందె మదన్పత్తి
 మధుకరంబులయందెమలినగుణము
 సౌదామినులయందెచపలస్వభావంబు
 మానినీగతులందె మాంద్యగుణము
 మిధునసంగతులందె మేలై నబంధంబు
 లర్ధశీతాంశునియందె కొఱత
 వల్మీకములయందె వరభుజంగభయంబు
 కృష్ణపక్షములందె కెఱుతమము

గీ॥ ఘోరహర్యక్షపోత్రిగౌఢారవార
 ణాదిమృగములయందె క్రౌర్యంబుగలదు

కాని మఱి యెందుఁ జూచినఁ గానబడునె ?
యలహరిశ్చంద్రుఁ డేలురాజ్యంబునందు.

సీ॥ గహనంబులందె కాక సుమనోభావంబు
వెలయునవ్వీటఁబారులకుఁ గలదు
గంధంబునందె కాక మహితామోదంబు
పుడమిలోపల జనంబులకుఁ గలదు
గగనంబునందెకాక ఘనలక్ష్మణు సర్వ
పురజనప్రనిచయంబులకుఁ గలదు
లలితగాంగేయచేలమునందెకాక సు
గుణచయంబు జనులకుం జెలంగు

గీ॥ మహితధానుష్కకరసరోరుహములందె
కాక ధర్మము జనులకుం గలదు కాని
సత్కృపాత్ముఁడు శ్రీహరిశ్చంద్రుఁ డెపుడు
రాజ్య మొనరింప నొక్కకొఱంత గలదె ?

సీ॥ ఇటుల నాధాత్రీతలేశుండు దుర్మదాం
ధు లగుశాత్రవమహీశుల రణాంగ
ణమున గెల్చుటఁజేసియమరినజయలక్ష్మి
యోయనం జెలువారునువిదఁ జంద్ర
మతిఁ బెండ్లియాడి యాసతియందులోహితుం
డనుకుమారు మహాగుణాధ్యుఁ బడసి
వివిధాధ్వరంబుల విధివిధానంబున
నతివై భవంబొప్ప నాచరించి

గీ॥ నిత్యసత్యవ్రతుండై వనీపకప్ర
తతిధనీకరణప్రాధి హితము మెఱయ
ధరణి ధిక్కృతగీర్వాణసురభి యగుచుఁ
జెలిమితోడుత రాజ్యంబుఁ జేయుచుండె.

వ॥ అట్టిసమయంబునఁ ద్రిదివంబున శచీమనోహరుండు దిక్పా
లాదినిఖిలబృందారకసందోహంబు సేవింప నతివై భవంబునఁ
బ్రాభవంబు మెఱయఁ గొల్వదీర్చియుండి తత్సభాసం
దర్శనకౌతూహలంబున నట కరుదెంచిన వసిష్ఠవిశ్వామిత్రా
త్రేయాగ స్త్యపులస్త్యాది మానిపుంగవుల గారవించి యుచి
తాసనంబుల నియమించి వారికిటనియె.

సీ॥ మునులార ! ముల్లోకములఁ జరింతురు మీరు
తమ రెఱుంగనిరహస్యములులేవు
కావున మూఱుల్లోకముల నెందేనెప్పు
డేని బొంకనియట్టితేనిఁ గాంచి
యుందురేని మదిలోసందియంబును వీడి
నాకెఱింగింపుడు నా మునీంద్రు
లొండొరుం గాంచి యాయుర్వీతలాధీశు
నతినిశ్చయాత్ములై యరయఁ దొడఁ గి

గీ॥ రట్టిసమయంబున మునీంద్రుఁడగునరుంధ
తీశ్వరుఁడు లేచి దేవలోకేశ్వరునకు
నభిముఖుండై నిలిచి నీర్జరాధినాథ !
యని కరంబెత్తి యీచేందమునవచించె.

గీ॥ నీవు ప్రశ్నించినట్టిభూనేత వర్త
మానమానవలోకేశుఁ డైనయట్టి
శ్రీహరిశ్చంద్రుఁ డనుధరిత్రీతలేంద్రుఁ
డొక్కరుండుండె నియ్యది నిక్కువంబు.

చ॥ అనివచియింప నందుకు వియచ్చరమానివరేణ్యు లందరే
మనుటకుఁదోచక య్యెడలనట్టె యెగాదిగఁ జూచుచుండఁగా
మనమునదానికొప్పుకొనుమాటలుమానిమహాగ్రహంబుమూ
ర్తిని ధరియించినట్లు మునిధీరుఁడుగాధి తనూజుఁ డంతటన్.

ఉ॥ అక్షుల విస్ఫులింగనిచయంబులు రాలఁగ లేచి యాసహ
స్రాక్షునివైపునం దనదుహస్తము సాచి మహారయంబునన్
దీక్ష వహించి ఘోరఘననిక్షణము ల్విని సైపలేనిహ
ర్యక్షముమాడ్కి మానివరులందఱఁ జూచి వచించె నీగతిన్.

సీ॥ మునులార ! యీశచీంద్రునిమ్రోల నీమందుఁ
డనుపమానతపోధనాధ్యులైన
వామదేవాత్రిదేవలపులస్త్వాదిమా
నులకెల్లఁ దలవంపుగలుగఁ బరమ
బహుతపశ్చక్తిచే బ్రహ్మీభవించి వా
రిజసంభవుఁ దిరస్కరించి యుండు
ననుఁ జూచియేని డెందమున శంకింపక
తా నొక్కమొనగాఁడుగా నటించి

గీ॥ యాలకింపఁగరానివాక్యముల బింక
ముగ వచించుచు నున్నాడు జగతి వినిన

వారు నవ్వుదురనుశంకవలదె ? యిట్టి
వింతయున్నదె ? మీరలు వింటిరి గద.

ఉ॥ కల్లల పుట్టినిండయి జగంబున వర్తిలుచుండుమేదిసీ
వల్లభు లేడ ? సూన్యతపువాదము లేడ ? త్రిశంకుపట్టి తాఁ
గల్లలనాఁడడంట హితకాముఁ డితండు నెఱుంగునంట యీ
చెల్లనిమాట లిప్పగిదిఁ జెప్పఁగఁ జెల్లునె? యింతయేటికిఁ.

గీ॥ పొసఁగ నీజోగి యమ్మహాభోగికినిఁ బు
రోహితుండు కావుటచేఁ బురోహితాభి
లాషియై యివ్విధమునఁ బల్కంగ సాహ
సించుచున్నాడు మది విచారించ కిప్పుడు.

వ॥ కావున నీరహస్యం బెఱింగినమాదృశు లే తాదృశవాక్యంబు
లాలకించి సహింతురేమని యరుంధతీజాని కభిముఖుండై
గీర్వాణభూవల్లభుండు సత్యసారమారయం దలంచినవాఁడు.
అట్టి మహేంద్రునిమ్రొల నీవాక్రౌఢిమం జూపందలంచి
తివె ? నీగర్వంబు సర్వం బణఁగఁద్రొక్కక కౌశికుం డూరక
విడుచునే ? రాజ్యభోగంబు లనుభవించు భూవల్లభులేడ ?
సత్యవాక్యంబులేడ ? ఎట్టివారికైనం బాటింపనలవికాని
సూన్యతవ్రతంబు లోకోత్తరశాకపాకాదిపదార్థంబు లార
గించుచు మదాంధులగు ధాత్రీనాయకు లాదరింతురా?
యేల యీవలవనిపలవరములని యాక్షేపించుగాధేయుం
జూచి పాదతాడనంబున లేచునురగంబు తెఱుంగునఁ గోపా
టోపంబుద్దీపింపవసిష్ఠుండు వానికిట్లనియె.

సీ॥ ఓరాచేతపసి ! యీనీరాచేచిన్నెలు

వెల్లడింతువు కాని చెల్లవిచట
నీకంటె గొప్పవారేకదా వీరలు

వారికి లేనికోపంబు నీకుఁ
గలుగఁ గారణమేల ? కలకాల మిట్టిదా
ప్ర్యంబె సూచింపనేమంబు గలదె ?

ముప్పుతఱినినై న మొప్పెతనంబు ద
ప్పించుబొప్పగు నిద్దిమంచితనమె ?

గీ కాన నిక నిట్టిమాటలుమాని మెలఁగఁ
దలకొనుము తెల్విగలవారు మెలగుఁచోట
నొక్కసంపన్నుఁ బేర్కొన నొప్పదంటి
వెప్పుడున్న దినుడువుట తప్పుగాదు.

సీ॥ అరయ దివాంధ్రంబులగుఁ ఘూకములతోడ

క్షీరనీరంబుల వేఱుపఱచు
హంసంబుఁ బురుడించునట్లు మోహంధులౌ
క్షత్రబంధులతోడ సత్యనియతుఁ

డగుహరిశ్చంద్రభూపాగ్రగణ్యునిఁ బోల్చు
టేటిమార్గం బదేపాటిఘనము
సరసీజగంధంబు చంచరీకమువోలెఁ

గప్ప కెఱుగరానికరణి వాని

గీ॥ సత్యనిత్యత సారజ్ఞజాలమునకుఁ

గాక యితరుల కెఱుకయే ? గాధిపుత్ర !

లేనిపోయినపోరాటమూని యిటు
పలుక నీవంటివారికిఁ బాడియగునె ?

చ॥ ఇనుఁడపరాధిమీదనుదయించినమేరువుధాత్రిఁ గ్రుంగినకా
జనవినుతుండు పావకుఁడు శైత్యముఁబొందినదీక్షఁబూనియా
జనపతిజిహ్వా యేయెడ నసత్యముఁబల్కునె ? సత్య మిద్ది దీ
నిని నికఁ గాదటంచనువినీతుఁ డెవండనిపల్క నయ్యెడకా.

వ॥ అందులకు విశ్వామిత్రుం డాజ్యాహుతులు బ్రజ్వరిల్లుధనంజ
యునిచందంబునఁ బ్రచండకోపోద్దీప్తితుండై మంధిపడుచు
నీవచనంబుల తెఱంగు నేనువిచారించిచూచెదనన నందులకుం
దాపసగర్విషుండగు వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

గీ॥ ఆహరిశ్చంద్రభూమీశుఁ డఖిలసంప
దాళితో నాలుబిడ్డల సందఱనుఁబ
రిత్యజించునుఁగాని తాసత్యముచుఁ బ
రిత్యజింపంగ నేరడు నిత్యమనుచు.

సీ॥ అటుచేసెనేని నేనాక్షణంబునఁ బరి
త్యక్తాత్మధర్ముండనై సురాప్ర
పూరితంబగు మానవునికపాలంబుఁ జేఁ
బూని యామృదిశకుంబోవువాఁడ
నని ప్రతిజ్ఞ యొనర్ప విని కౌశికుండు నే
నవ్వాని బొంకింప నై తినేని
హిమవన్నగంబున నెంతయు నిష్ఠతో
సల్పినతపములో సగఫలంబు

గీ॥ నాన్యపతికిచ్చి యొచ్చెంబులేనికలిమి
నేడుదీవులతోడి మహీతలంబు
నంతయు నవక్రలీల నేలింతు నిఖిల
పార్థివో తమనిచయంబు బలియనంగ.

గీ॥ అంతమీదట నాధరాకాంతు సుగుణు
నమరపదునాల్గుమన్వంతరములు మహిత
నాకనాయకు నర్థాసనమున నుంతు
నని మహాశపథ మొనర్చె మునులు బెగడ.

వ॥ అంతం బెక్కులు దుశ్శకునంబులు గానరా సురేశ్వరుండు
నానిమిత్తంబున హరిశ్చంద్రసార్వభౌమున కెట్టియిడుమ
పాటు రానుండెనోగదా యని చింతిల్లుచుఁ గొల్వసాలించె.
తక్కుంగల విబుధనికురంబులు లీనెపంబున నాసర్వంసహాధి
నాయకునిసత్యవ్రతంబు గననయ్యెఁ గదాయని తలంచుచు
నిజాలయంబుల కరిగిరి. వామదేవాదిమహామునిపుంగవు
లెల్లఁ గ్రక్కునం దమయిక్కలకుం జనిరి. వస్తిష్ఠుండు
విశ్వామిత్రునిశపథంబుమొచ్చుకొనుచుఁ గ్రమంబుగ భూత
లంబునకు డిగ్గె. విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రు బొంకించు
నుపాయంబు నాలోచించుచు నిజాశ్రమంబుం బ్రవేశించె.

ఉ॥ ఆసమయంబునం బుడమినానరపాలకుఁ డొక్కయాగము
జేసి సమస్తదానములుసేయుచు నుండుటఁ దా నెఱింగి నా
కీసమయంబె యుక్తమని యెంతయువేడ్క నయోధ్యకేగి ల
క్ష్మీసహితుం ద్రిశంకుసుతుఁ గీర్తియుతుంగని వానిచేనటన్.

సీ॥ ఉచితసత్కారంబు లుల్లాస మెసఁగఁ గై
 కొని వానితో నిట్టులనియె నృపతి !
 కల్పవృక్షంబు నొక్కరసాలఫలముఁ గో
 రగబోవుమూఢునిపగిది నేను
 క్షితిపతీశ్వరులలోనతివదాన్యుని నిన్ను
 నడుగవచ్చితి నొక్కయల్పఫలము
 నది యెద్దియనినఁ జెప్పెద నాలకింపుము
 తడవులం బట్టి యీపుడమి నొక్క

గీ॥ జన్న మొనరింపఁ దలపెట్టుకొన్నవాఁడ
 దాన నీశుండు ప్రీతుఁడౌదానికిపుడుఁ
 నొక్కయున్నతగజముపై నెక్కినట్టి
 మానవుఁడు నిక్కి నిలిచి నెమ్మానికంబు.

గీ॥ మింటి కెగమీట నెంత యెత్తంటిపోవు
 నంతధనరాశి గావలె నయ్యది భవ
 దన్యులందు నలభ్యంబయగుట నిన్ను
 నాశ్రయింపంగ వచ్చితి నవనినాధ !

గీ॥ చెలఁగి విహితాధ్వరవిధానుఁజేతువో య
 సంవిధానునిఁ జేతువో ట్మాతలేంద్ర !
 యని కరంబును సాచి నిల్చినమునీంద్రుఁ
 గాంచి యిట్లనె నాభూమికాంతుఁ డపుడు.

సీ॥ గాఢేయ ! యుష్మదాగమనంబునం జేసి
 నాదుయాగంబు ధన్యత వహించె

నేఁ గృతార్థుఁడనై తినాగృహంబు పవిత్ర
 మాయె నీసమయంబునందు భక్తి
 తో భవాదృశమునిస్తోమంబులకు నీయఁ
 గాంచుటెంతయు మేలుగాదె? యిక
 బహుకటాక్షమునఁ గావలసినవిత్తంబుఁ
 గొనఁ జిత్తగింపుడంచని ధనాల

గీ॥ యముఁ దనయధీనముం జేయనామునీంద్రుఁ
 డౌర దాతృత్వమన్న నియ్యదియకాని
 వేఱుగానున్నె? నీవంటి విశ్వనాథుఁ
 డన్యుఁడొక్కండు గలఁడె? వదాన్యచంద్ర!

సీ॥ అనుచు నగ్గించి దిగ్గునలేచి యిక నా
 యజ్ఞంబునకుఁ గొంతవ్యవధి గలదు
 అవసరంబగుడు నేనరుదెంచి తోడ నా
 యర్థంబుఁ గొనిపోదునంతవరకు
 నీధనాలయమునందే యుండనిమ్ము నీ
 కాయురారోగ్యంబులయ్యెడు నిక
 నేఁ బోయివచ్చెదనీవుండుమని చెప్పి
 మునివల్లభుఁడు గాధిపుత్రుఁ డరిగె

గీ॥ నంత నాహరిశ్చంద్రభూకాంతుఁ డితఁడుఁ
 గోపనుఁడు దానుగోరినగొప్పవిత్ర
 మిపుడ గైకొనకుండనీయుణము నాదు
 పైన నిడిపోయెనని తెల్వితోనె యుండె.

గీ॥ అట్లు చేని కౌశికుండు కోపాగ్ని మెఱయ
క్షత్రకులవీరు శ్రీహరిశ్చంద్రనృపతి
నిపుడు బొంకించుసదుపాయమేమి యనుచుఁ
బ్రీతి విడనాడి మది విచారించి పిదప.

గీ॥ కొంతవడికిని డెందంబుకుదురువడగ
హరిణశార్దూలశరభహర్యక్షపోత్రి
ఖడ్గజముఖదుష్టమృగములఁ జేసి
యతనిదేశంబుమీదికినంపె నపుడు.

ఉ॥ అంతటనామృగంబులుభయంబొనఁగూర్చుచునుక్కుమీఱ ర
వ్వంతయు భీతిలేక యెట్లనై ననుఁజూచినఁ దామెయకాచు వి
భ్రాంతిఘటించుచుఁ జనుల బాధలఁ బెట్టుచుఁ బైరులెల్లని
శ్చింతల నేలమట్టముగఁజేయుచు నున్నవి భూరిదీక్షతో.

శా॥ దానం గాసిలి పౌరులెల్లరెద నుత్కంపంబు పెల్లుబ్బ నా
భూనాధో త్తముఁ జేరి వందనశతంబు ల్గూర్చి రాజేంద్ర! మే
మేనాడైన భవత్కృపారసముచే నిన్నాశ్శదాఁకిట్టి బా
ధానీకంబు లెఱుంగకుంటి మిఁకమీదఁ దాళలే మిప్పురిన్.

ఉ॥ ఏపున మేరలేనియసహిష్ణుపగాక్రమ మొప్పు నిప్పుడే
పాపమొ లెక్కలేనిమృగపంక్తులు మేదినిఁ బుట్టినట్లు సు
తాపముఁగూర్చుచుఁ జనవితానములఁ గృహసస్యభూములఁ
రూపఱఁజేయుచున్నవి విరోధులు దోపిడికాండ్రునుంబలెన్.

ఉ॥ కావున నీమృగార్తి తొలగంగనొనర్చి దయాత్మ మమ్ములం
బ్రోవుమటంచు వేడ నృపపుంగవుఁ డాతఁడు వారిఁ జీరి మీ

తావుల కింక మీరరిగితాలిమిఁ బూని వసింపు డెల్లీ స
 త్వావళిఁ జంపి మీయిడుమలార్తునటంచని పంపి వారలకా.
 వ॥ మఱునాడరుణోదయంబున లేచి కాల్యకృత్యంబులు నెర
 వేర్చికొని వాటంబగు వేటతమకంబున సతీసుతామాత్యులు
 వెంటరాఁ గతిపయపరివారసమేతుండై మనోవేగాధికజ
 వంబుగలహాయంబులం బూన్చినయరదం బారోహించి
 యుత్తరాభిముఖుండై కదలి తనకుంగట్టెనుటం గాన్పించిన
 మృగంబులం బరిమార్చుచుం జేనిచేని యొక్కమహారణ్యం
 బుం బ్రవేశించె. అయ్యరణ్యం బల్లనల్లన నుల్లాసంబులు
 మీఱ నలిబిలిగనలుకొని చల్లదనంబున కిలగుసంఘలమలీ
 మతలికాదిపరివేషితలతామంటపంబులును, దిట్టంబగునాకటం
 గొట్టువడి తట్టుకొనలేక చీమలకుం జెదలునకు నెలుఁగులు
 గులగులనినాదంబులతోఁ బుట్టలు వితతనిశాతనిజనఖరకు
 లిశాంచలంబుల గోరాడ నచ్చైతలనుండి వెడలి చనుదెంచు
 పాపరాజుల నల్లడలన్వడిసిపట్టి చెఱకుదంటులంబోలెఁ బీల్చి
 చప్పరించుచు నొండొంటికిపేరెంబులువాటికువాళించి తప్పిం
 చుకొనుదుప్పలగిట్టలదువారంబులు గ్రమ్మి మసకవడి కాన
 రానిగండోపలంబులును, పరిహాసితనీలోపలంబులపటుత్వం
 బుల నొప్పారువిషాణపరిఘంబులొండొంటిం దాకి పెరిల్లు
 మనుకోలాహలంబుల గుహాలఁ బ్రతిధ్వనింపంజేయుకాసరం
 బులును, నిశితనిజనఖరకులిశవిదారితవేదండపలలఖండంబుల
 మెసవి మత్తిలి మార్గనుధ్యంబుల సంచరించు పంచానన
 సంచయంబులును, మలీవలీమతలీపరివేలితరసాలకిసలయవి

సరఖాదనమ త్కోకిలనికరకలకలకలంబులును, పరిహాసితనీల
 మణి లీలాశాలివిచిత్రవర్ణకంధరశిఖావల కులకలకేకారవంబు
 లును, తుంటవిల్కానిచిన్నెలందేలా గోరి చెలాగుపెటిపాదు
 లంఘం. దగులాటముగలిగి చిల్లరసలుగులం బిలలం జుల్ల
 రంబులఁ బోఁదోలి మలయుచుఁ బిరుందం దిరుగుచంటి
 పిల్లల వెబడించువృకంబులను సివంగులను మరలించు
 నడవిపందులమొత్తంబుల సవ్వడులచే నిండుకొన్ననికుంజ
 పుంజంబులును, గలిగిచూపఱకు మహాభయంకరంబయ్యె.
 అప్పుడాసార్వభౌముం డంఘనం గలగండకవేదండవరాహ
 శార్దులకంఠీరవాది ఘాతుకమృగతండంబుల నెగిచియెగిచి
 వేటాడసమకట్టె నంత.

చ॥ అనితరసాధ్యవిక్రమమహాధృతులా జెలరేగి పోతరి
 చిన మదకుంభికుంభములఁజీలిచి నెత్తురుద్రావి యీరువుం
 దినివిహారించుకేసరితతిన్ సదుపాయముఁజూచియొక్కతూ
 పునఁ బరిమార్చె నాన్యపతిపుంగవుఁడయ్యెడవీరమూర్తియె.

ఉ॥ బోరున నింగిముట్టురవము ల్పచరించుచు సంతతంబుఁ గే
 దారములం జరించుజనతండము రూపఱఁజేయునట్టిభూ
 దారవితాసముం గెడపి తక్కినవన్యమృగాళికిన్ మహా
 దారభయంబుఁగూర్చె వసుధాస్థలినాత్మయశంబు నిండగన్.

సీ॥ కడువేగమున లేచి గగనంబునం బాటు

హరిణంబు నొకదానినట్లెకూర్చె

నీటుగా దవడలఁ దాటించునొకపోత్రీ
 నొక్కబాణముతోడ నుక్కణంచె
 లతికాలయములోఁ జెలంగుశారూలంబుఁ
 బాణాహతిని నేలపాలొనర్చెఁ
 బాదపంబెక్కి శబ్దము మానియొదుఁగు నె
 ల్గు నొకదానినిఁ గత్తిఁగూలనేసె

గీ॥ భూమిగర్భంబునను దాగిపోతరించి
 నేత్రయుగ్మంబు మెఱయఁ గాన్పించునొక్క
 సింహారాజంబుఁ బరిమార్చె క్షీతివిభుండు
 సైనికులు తన్ను శ్లాఘింప సంతసమున.

వ॥ ఇవ్విధంబున నాచ్ఛోదనకేళి యొనర్చిపురంబునకు మరలి
 వచ్చుచు దైవవశంబున నరుంధతీమనోహరునాశ్రమంబుఁ
 బ్రాపించి తదుపదిష్టహితోపదేశంబు డెందంబున స్థిరం
 బుగ నిల్పి కదలిపోవుచుండ విశ్వామిత్రునిచే సృజింపఁబడిన
 యొక్కహేమహారిణంబుం జూచిదానిసౌందర్యంబున కచ్చెరు
 వడి చంపక యలయించి పట్టుకొని నగరంబునకుం గొని
 పోవుతలంపునం దఱుమ నయ్యది పఱచి హరిశ్చంద్రునిఁ
 గడుదవ్వుం జేర్చి విశ్వామిత్రునాశ్రమంబు చెంత మటు
 మాయంబయ్యె.

ఉ॥ పిమ్మట నాన్యపాలునకు భీతియు నానయు దీక్షయాత్మలో
 గ్రమ్మఁగ దానిజాడల నెగాదిగ నారయుచుఁ రవంతదూ

రమ్మున నుండి పావనతరంబగునాశ్రమ మొండు గానరా
నమ్మనుజేశ్వరుం డచట నాశ్రమ వాయగ విశ్రమింపఁగన్.

ఆ॥ వె॥ తలఁచి దానిచెంతదారాత్మజులతో ర
ధంబు డిగ్గి తనదుదండనాధు
తోడ దానిసొబగునాడి శ్లాఘించుచుఁ
బ్రముదమునఁ దదంతరమునఁ జొచ్చి.

సీ॥ వనజాప్తుఁడనుమృగయునిదాడికోడి వే
గమునఁబాతెడుపధికమృగతతుల
దగఁబాపి మనుచులతాకుడుంగంబులు
వ్యోమంబునంటి యొండొంటిఁ బెనఁగి
ప్రాకుచు నాకుజొంపములసొంపున నెండ
పొడలఁ జూపనివృక్షముల నెసంగు
తీరంబులును నట్టితీరంబులను ముంచు
నలలపై నుండి యుయ్యాలలూగు

గీ॥ రాజహంసంబులును నట్టిరాజహంస
ములు దినగ లాగుబిససంతతులఁ గరాళ
ఫణిఘనస్ఫటలవిధానఁ బరగువికచ
కమలములు నట్టి యాకమలములనుండి.

గీ॥ తొఱగుతేనెలఁ ద్రావి మత్తుగొనుతేట్ల
కలకలంబుల కనుకారములగుకీర
శారికాముఖిశకునజాలారవములు
గలిగి తగునొక్కపంకజాకరముఁగాంచి.

గీ॥ మేనివడ దీఱఁగా నందున్నానపాన
ముల సలిపి దానిగట్టుననలరుపొదల
నడుమఁ గనుపట్టుచంద్రకాంతమణివేదిఁ
గలికియూరువులుపధానకములుగాఁగ.

వ॥ శయనించి కొండొకతడవు నిద్రించి తాఁ బేరోలగంబున సిం
హాసనాసీనుండై యుండుతఱి నొక్కమునిపుంగవుండేతెంచి
దానినుండి దిగువ బడంద్రోచి తననామపాదంబున మస్త
కంబున రత్నకాంతుల ధగద్ధగాయమానంబగుకోటీరంబు నె
గిరి పడఁదన్నిన ట్లొక్కదుస్స్వప్నంబుఁ గాంచి యదిరిపడి
లేచికలవరింపం దొడంగె నంతఁ జంద్రమతి బెదరి తుదకు
హృదయంబు పదిలపఱచుకొని తగువచనంబుల నాతనికలవ
రంబుడిపి వానివలన దానికి గారణంబౌరసి యింక నిందుం
డరాదు తడయకపురంబునకేగుదము లెండనిపల్కుచున్నంత
లో విశ్వామిత్రుం డదియదనుగా నెంచి కోపోద్దీప్తితమాన
సుండై యించుకధ్యానించి పిమ్మట.

చ॥ నలినములన్ హసించునయనంబులు జేక్కదనంబు గల్గి య
క్కలువలఱేనిబోలెడి మొగంబులు నద్దములం గదల్చుచె
క్కులువిరిబాతులందెగఱుగుబ్బలుసింహముఁబోలుకౌనులుం
గలిగి రతిన్ హసింపఁగలకన్యల నిర్వురఁ జేసి పంపినన్.

శా॥ ఆచండాలకులాంగనామణులు నొయ్యారంబులోప్పారధా
త్రీచక్రాధిపు నాన్యపుం గదిసి ప్రీతిన్ వానికీ గానవి

ద్యాచాతుర్యము నాట్యకౌశలవిచిత్రత్వంబులం జూపి ధ
ర్మాచారంబులుద్రోసిపుచ్చకవివాహంబాడుమాయిర్వురన్.

చ॥ అనివచియించుచున్ సరసమాడుచుఁజెంతకు రానతండు న
వ్వనజదళాయతాక్షు లనువాక్యములన్నిని సైపలేక వెం
టనె కడుసాహసంబున నొడ ల్పలియంగ నడంచి వెళ్లగొ
ట్టె నది యెఱింగి పాదహతిడికొనుకాలభుజంగమో యనన్.

గీ॥ బుసలఁ గొట్టుచువచ్చి యామునివరేణ్యు
డాన్మపుండు స్వప్నంబు గన్నంతవట్టు
ననుభవంబునకుం దెచ్చె నంతనాజ
నవిభునర్యుండు నాత్మగౌరవము వీడి.

సీ॥ పై కొన్న నెంజలిం బద్ధాంజలియు నౌచు
నామునీశ్వరునిపాదాంబుజముల
వ్రాలి లేవకయున్న బహుకృపాత్ముఁడువోలె
రాజేంద్ర ! నీవింకఁ బ్రదుకఁ దలఁతు
వేని నాకన్నెలనీరీతిఁ గొట్టినం
దులకుఁ బ్రాచితముగా నలరువారిఁ
జేపట్టుమనఁగ నాక్షితినాయకుఁడు హరి
హరి యెంతమాట నేనాలకించి

గీ॥ తినని చెవులు మూసికొని గాధేయుఁ జూచి
యతిశయనమస్కృతుల భక్తి నాచరించి
యిట్టిగొట్టుమాటల జాలిఁబెట్టుదాని
కన్న నను మట్టువెట్టుటేమన్న మేలు.

వ॥ వలయునన్న నాసామ్రాజ్యంబు సర్వంబుం బరిత్యజింతుం
గాని కులశీలంబులు విడువంజాలనని యార్తిమొయిం బల్క
దానం బిక్కుపట్టి యాటక్కరిజడదారి వానితో నిట్లనియె.

సీ॥ జననాథ ! నీవుభాస్కరవంశసంభవుం

డవు సత్యవర్తనుండవు మృదూక్తి
జితశారికలగునాచిన్నిబిడ్డలఁ బెండ్లి
యాడక రాజ్యంబువీడుదునని
పల్కియుంటివి; దానిభంగంబుసేయక
యిప్పుడ నీరాజ్యంబునిమ్ము నాకు
ననుచు నిర్భంధింప నట్లె రాజ్యమొసంగ
మంత్రియు జాయాకుమాదులపుడు

గీ॥ వెంటరాఁ బురమున కేగి వివిధపౌర
జానపదులకు నీసమాచారమెల్ల
నెలియఁ జెప్పఁగ నోధరిత్రీతలేంద్ర !
మముల నిటువీడిపోవ ధర్మంబె ? నీకు.

ఆ॥ వె॥ అనుచు నంగలార్వనందఱఁ దగుమాట
ల నొడఁబఱచి మరలితనసతీసు
తులును దాను గహనములకంతవెడల నా
తాపసుండు వానిదరికిఁ జీరి.

వ॥ నరేంద్రా ! పూర్వదత్తంబగుమావితంబు చెల్లింపక యట్లె
పోఁజూచెదవు. ఇయ్యదిసత్యసత్యవ్రతానుష్ఠానపరుల మా
ర్గంబె ? యనివివిధంబులగు నిష్ఠురంబులాడి యాహరిశ్చం

ద్రుం డదియు, నెందేని సంపాదించి యిత్తునన్న నిన్నెవ్వరు
 విశ్వసించురని తన్నుంబోలెఁ గుటిలక్రియారతుండగు నక్షత్ర
 కుండను ప్రియశిష్యుం బాపి యందులకై భార్యాపుత్తుల
 నమ్మించియు వానిం జండాలకింకరునిఁగా నమ్ముడువెట్టియుఁ
 బన్నగదశనంబునఁ గుమారుం బంచత్వంబు నొందించియు
 లేనియపవాదలఁ జంద్రమతిం బొందించియు, నసత్యమా
 డింపనేరక హరిశ్చంద్రునిసత్యనిత్యత్వంబునకు మెచ్చి
 సాక్షాత్కరించినత్రిమూర్తులకుం దనపంతంబు తెఱుగు విన్న
 వించి లక్ష్మీనాథునిం బ్రార్థించి సుదర్శనచక్రం బాన్వపా
 లునిపనుపునడుప ననుగ్రహింపంజేసి యతికరుణారసపూరిత
 మానసుండై యాసార్వభౌమునకిట్లనియె.

సీ॥ క్షాతలేశ్వరచంద్ర ! సత్యవ్రతంబున
 కాలవాలంబన్న నగుదువీవె
 యలనీదునిత్యసత్యవ్రతంబును జూడఁ
 గోరి యిట్టిక్కటల్లూర్చియుంటిఁ
 గాని వేఱొండిద్దికాదు నిన్నిట్లస
 త్యంబు నాడింపలేనట్టులయిన
 నేడుదీవులతోడియీభూమి నిఖిలంబుఁ
 బ్రీతి నీచేత నేకాతపత్ర

గీ॥ మగువిధంబున నేలింతునని ప్రతిజ్ఞ
 వట్టితిని నందులకుఁ దగుపరమమహిమ

యునిక నీయందు నెలకొల్పెదనని తనత
పఃఫలంబున నర్థ మవ్వాని కొసఁగి.

సీ॥ భూమిశ ! యిక నీవుభూమిచక్రంబవ
క్రగతీఁ జక్రంబు కార్యము లొనర్ప
నేలుమంచని యాజ్ఞ నిడి తాను మున్నయో
ధ్యాధిపత్యము వీడియరుగుదెంచి
నసుయజ్ఞఁ గని దీవెనల నిచ్చిసాకేత
పురి హరిశ్చంద్రభూపునకు నిఖిల
రాజ్యయుక్తంబుగ రహి నిచ్చితిమి నీవు
చతురంగబలపరిచారకులను

గీ॥ నఖిలమణిభూషణధనధాన్యనిచయములఁ
దెలియనిడి రొక్కమునకు లెక్క లను జెప్పి
రమ్మనుచుఁ గమ్మ వ్రాసి చేవ్రాలు చేసి
యాహరిశ్చంద్రుసమ్ముఖమందుఁ బెట్టి.

వ॥ నరేంద్రా ! దీనిం గొనిసుయజ్ఞనివలన సామ్రాజ్యంబుఁ
గై కొమ్మని యాశీర్వచనపురస్సరంబుగా దీవించి పుత్రైంచిన
నాహరిశ్చంద్రుండు శ్రీమన్నారాయణుని కరుణాకటాక్షుం
బున సజీవుండై యానందంబున నుండు లోహితాస్యుని,
నూడిగంబువీడి యపరలక్ష్మీయుంబోలె నుండుచంద్రమతినిఁ
జేరందీసి కాశికునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి
పుత్రకళత్రసహితుండై కాశికానగరంబుననుండి సాకేతంబు
నకు బయల్పెడలె నంత.

సీ॥ అప్పుడు నావృత్తాంతమఖిలంబుఁ జారుల
 వలనఁ గాశీపురీశ్వరుఁ డెఱింగి
 కొలువఁగాఁ జతురంగబలము లాసార్వభౌ
 మునకు నడ్డమునచ్చి మనుజనాధ !
 మీరు సామాన్యులట్టిరీతిఁ బాదచా
 రులును శూన్యపరి వారులును నగుచుఁ
 జనుదెంచు టిది యుక్తమనఁ జెల్లునే ? కాన
 నీపూట నిలిచి నాయుంటఁ దగిన

గీ॥ కొలఁది విందారగించి నాకులము పావ
 నంబుగ నొనర్చి ధన్యాత్ము నన్నుఁ జేసి
 యెల్లి తెల్లవారినమీద నెల్ల సైన్య
 ములు గొలిచిరా బయలుదేరిపురికిఁజేనుము.

చ॥ అనుచు నృపాలు వేడుకొననందుల కాతఁడుసమ్మతించి యా
 దినమునఁ గాశినుండి తమిదీరగ నాతని నాదరించి పెం
 పునమఱునాడు లేచిబలఘుల్ గొలువంగనయోధ్య కయ్యెడం
 జేన సమకట్టె నెల్లరకు సంతసము ల్గలిగించుకొరికన్.

వ॥ అంతట నిందిరాసుందరీసమన్వితుండగు చక్రధరుండునుం
 బోలెఁ జంద్రమతీలోహితాస్యులతో నవరత్న ఖచిత
 విమానానూఢుండై కాశీపురాధీశ్వరుండు. పురోభాగంబున
 మార్గదర్శకుండై నడువ బయలుదేరి యెడనెడ నుపదా
 జాతంబులం గొని యెదుర్కొనుభూనాధుల నాదరించి
 కొన్ని వాసరంబులకుం గోసల రాజ్యంబుం బ్రాపించె నంత.

శా॥ ఆవార్త ల్విని సత్యకీర్తి మదిలో హర్షంబు వాటిల రా
జీవాప్తాన్వయుఁ డీయెడక మనల రక్షింపంగ సంప్రీతిఁ దా
నీవేళం జనుదెంచుచుండెనట మిరిట్లాలముం జేయకె
తోవేడ్కంగన నేగుడంచుఁ బురమందుం దా సుయజ్ఞానతిఁ.

సీ॥ పురమెల్ల శృంగారముల నింపుడియెడ
ద్వారంబుల రసాలతోరణములఁ

గట్టింపు డిక మండిగముల ముత్యాలము
గులను పెట్టింపుడు లలితరాజ

మార్గంబులఁ గురంగమదసువాసితమైన
కలయంపి చల్లింపు డలరుహీర

ములు గొల్వకూటంబునుందరఁ గట్టింపు
డెలమితో మానవులెల్ల దేవ

గీ॥ తామహోత్సవముల సల్పి తగినపండు
గల నిపుడుఁజేసికొనుడంచుఁగడు రయమున
నల్లపురమునఁ జాటభృత్యప్రవరులఁ
బంపెఁ దా ముత్రి యుల్లంబు పల్లవింప.

వ॥ పిమ్మట సుయజ్ఞండును సత్యకీర్తిప్రముఖామాత్యప్రవరుల
మున్నిడికొని పౌరులు రా హరిశ్చంద్రసారవభౌము నెదు
ర్కొని స్వదర్శనంబున నరదంబు డిగ్గి ప్రణతు లొనరించు
నాచక్రవర్తిం గరంబు గౌరవించి యుచితోక్తుల దీవించి
వానికిటనియె.

సీ॥ జననాధ ! గాఢేయమునికల్పితోదగ్ర
 మాయాంధకారంబు మహితశాంతి
 కమలబంధుప్రకాశమునఁ బోకారిచి
 మెప్పుంది నచ్చునీగొప్పతనముఁ
 గనులార నీయెడఁ గనఁగల్గితిమి లగ్గు
 గని మేము మంటిమంచు నుతిసేయఁ
 దలపడునమ్మానితిలకుని కాత్రిశం
 కుతనూజుఁ డిట్లనెఁ హితగుణాఢ్య !

గీ॥ మీగురునియనుగ్రహమున మెప్పుఁగంటి
 నాతఁడు ననుగ్రహింప నీ భూతలామునఁ
 బడయరానిది కలదె ? యేపాటిదై న
 ననవుడుసుయజ్ఞుఁ డౌనవునని వచించి.

మ॥ అలగాఢేయకృపారసంబు కడు శ్లాఘ్యుబీమహిణ్ దత్తపః
 ఫల మీచందమునన్ నిరర్థకము గాఁ బాతంబునన్ మీకు బా
 ధలు సేకూరిచి తాఁ గడించినదినిందల్ గానివేఱున్నె ? మీ
 రలు సత్యవ్రతులన్మహాయశముమీఱంగంటి రిందందునన్.

వ॥ అనిభద్రగజంబు నొకదాని రావించి యమ్మహాభాగుని
 పురోభాగంబున నిలిపి దీని నధిరోహింపుఁడనుడు నాతం
 డై రావతాధిరూఢుండగు గీర్వాణనాయకుంబోలె నాగజేం
 ద్రంబు నెక్కి తనవెనువెంట మేరువుంబోనిపసిండ్లియరదం
 బునఁ బుత్త్రకళత్రంబు లేతేర స్వనగరాభిముఖుండై బయ
 త్వుడలి తోరణద్వారంబు నిర్లమించి రాజవీధి నరుదెంచు

సమయంబునఁ బౌరాంగనలు గగనవిమానంబులనుండి తిల
కించుసురాంగనలం బురుడించుచు నొండొరులం జీరాడు
కొనుచు నిట్లు తలంపం దొడంగిరి.

సీ॥ ఏనరేంద్రుఁడు పంతమాని గాసిలబెట్టు
గాధేయుమాయలఁ గలఁచి మీఱె
నేసార్వభౌమేంద్రుఁడీసూన్యతవ్రతం
బు నెఱవేర్చుటసౌంఘె పొలఁతిసుతుల
నొక్కపాటున కమ్మి స్రుక్కి పిమ్మటఁ బూని
తా నొక్కకడజాతివానిఁ గొలిచె
నేరసాధీశ్వరుం డీ రాజరాజేంద్ర
తనుజుల సౌందర్యమున జయించె

గీ॥ నెవఁడు శౌర్యాన మణ్ముఖభవుల గెలిచె
నట్టిపంకేరుహఁ ప్తవంశాంబురాశి
చంద్రుఁడన నొప్పుశ్రీహరిశ్చంద్రుఁడిపుడు
వచ్చె నిదె కాంచుఁడనిపల్కఁజొచ్చిరెలమి.

సీ॥ అమ్మరో యిదియేమి యాప్రక్క పై డితే
'రెక్కి వచ్చులతాంగి నెలమిఁ గనరె?
పతులె దై వములనుసతుల కిద్దియె న్యాయ
మని తెల్పుచుండెనోయనఁగ నిద్ది
గాధేయకల్పితఘనమహామాయాబ్ధి
దాటించుపొంఘెఁ దధ్యముగ నంట
రానివేల్పునఁ జొచ్చె నీనాతి దాసియై
యూడిగం బొనరింపనొప్పుకొనియె

గీ॥ నిట్టికులపాలికలు జూడనెందుగలరు ?
 రమణి పతిభక్తిఁ గీర్తిచంద్రమతి యగుచు
 చంద్రమత్యాఖ్యబరగె ముజ్జగములందుఁ
 దరమె యీరామఁ బొగడ నాధాతకై న.

సీ॥ ఈమె తా నోచిననోములపంటయుం

బోలె మున్నిడుకొన్నబుడుతవానిఁ
 గంటిరే? యితఁడు మ్రుక్కడిపాము గఱువంగఁ
 బ్రాణము ల్విడనాడిబ్రదికెనంట
 గదె? యిట్టినిత్యసత్యదయాపరులవైభ
 వంబుఁ గాంచుమనభాగ్యంబదేమొ
 యనుచు వారలు చెప్పుకొనుచుండి రటుమీద
 వారాంగనలతాండవములు చెలఁగె

గీ॥ వందిమాగధులెల్లఁ గైవారమీయ
 గడగి రయ్యెడ నటఁ బుణ్యకాంతలిడెడు
 మంగళాక్షత లాదేవమాన్యులెల్లఁ
 గురియుకల్పకసుమములసరణి రాలె.

సీ॥ పటహమర్దళశంఖపణవాదివాద్యస్వ

నములెల్ల రోదోంతరముల నిండఁ
 బడతులు సేవింపఁబసిడిపల్లకి నెక్కి
 నందంబుతోడఁ జంద్రమతి రాగఁ
 బార్ష్వభాగంబుల భక్తితో సేవకుల్
 రమణీయమణిచామరములు వేయ

వందిమాగధులు నానందించుచుం బురో

భాగంబునందుఁ గై వార మీయ

గీ॥ విప్రపుంగవులెల్ల దీవెనల నీయ

సతులుఁ దమిఁగప్పురంపుహారతుల నిడఁగ

మనుజనాయకుఁ డాస్థానమంటపంబు

సొచ్చి భద్రదాసనంబెక్కెసురలు పొగడ.

వ॥ అంత హరిశ్చంద్రుండు తన్ను దర్శింపవచ్చిన పౌరజానపద
బృందంబు నాదరించి త తదేహంబుల కనిపి . సుయజ్ఞనాజ్ఞఁ
గాశికానాధాదిహితులతో మృష్టాన్నంబుఁ గుడిచి పరిచా
రికాకృతోపచారంబుల నొందుచుఁ బిమ్మట శయనాగా
రంబుఁ జొచ్చి నిద్రించె తక్కుంగలవారు సుయజ్ఞనిచ్చేఁ
జూపంబసినశయ్యాతలాబుల నధిష్ఠించిరి పిమ్మట.

సీ॥ వృక్షంబు లెక్కి కోవెలలుఁగూయుఁ దొడంగెఁ

గొక్కొక్కరకోయనికోళ్ళు గూసె

చిమ్మచీకటులెల్లఁజెదరి మాయములయ్యెఁ

దొంగలతేనివెలుగుదొలఁగిపోయె

నాకసంబున రిక్కమూక లూడుబాతెఁ

దుమ్మెద ల్పరసీరుహమ్ములంఁజెఁ

జెక్కవల్మితీలేని మక్కువంబుల మీతె

వేవెల్లు వెలుగుల విస్తరిలెఁ

గీ॥ గాపువాండ్రెల్లఁ బొలములకడకుఁ బోయి

తోలుకొని వచ్చుచుండిరాప్రోలిపసుల

లోకమంతయు నానందలోకమయ్యె
నలరుప్రత్యూషసమయంబునందు నవని.

వ॥ అంతవందిమాగధబృందాభినందనారావంబులు మంగళతూర్య
ధ్వానంబు లుప్పతిల్ల హరిశ్చంద్రసార్వభౌముండు మేల్కాం
చి కాల్యకృత్యంబులం దీర్చికొని హెగ్గడికాండ్రు వింజా
మరలువైవఁ గొల్వకూటంబునకేతెంచి యంతకుమున్న
యటకరుదెంచిన సుయజ్ఞుండు తన్నుం గాంచి ప్రత్యుత్థా
నంబుసేయ వాని నుచితాసనంబున నాసీనుంజేసి సామ్రా
జ్యవై భవసూచకంబగు భద్రాసనంబునఁ దా నాసీనుండై
తన్ను శ్లాఘించుసత్యకీర్తిం గూర్చుండనియమించి కౌశికుండు
వ్రాసియిచ్చినకమ్మ సుయజ్ఞనిమ్రోలం బెట్టింప నాతండు
సమస్తాదాయవ్యయంబులతో రాజ్యసర్వస్వంబు నొప్పగించి
గురుసేవార్థం బరుగఁదలఁచు సుయజ్ఞం బూజించి స్వామీ!
నాయింటఁ గొన్ని దినంబులుండి నన్నుం గృతార్థుం జేయు
డని నిలువరించె. అంత నగరిపరిచారకులు మున్నగువారు
తేనిచెంతకరుదెంచి సాష్టాంగప్రణామంబు లాచరించి యిట్లు
విన్నవింపం దొడంగిరి.

గీ॥ పతులఁ బాసినసతులకై నడిని జనని
తేనిసుతులట్ల మది జాలితేనివీని
బారిఁ బడి యీగరానట్టిబాములంది
వేగుమామాటఁ జెప్ప నావిధికిఁ దరమె ?

సీ॥ చొప్పెఱుంగక భూమిసురుఁ డీతఁడేయెడ
వఱుదేవమ హేమాత్సవములకనుచు

ధరణీసురాళిసంతర్పణంబుల కంచుఁ

జెలఁగి యజ్ఞాదికర్మల కటంచు
నకట రావించి వెట్టికిఁ బట్టి మోయించి
నట్టిభారంబుల నలయ మోసి
మోసి మామూపులు మోటుకాయలు గాసె
నీవె వీక్షింపుడేమిట్టియిడుమ

గీ॥ లఁ దలఁగంగ నెపుడుఁ జేల్వలవెదజేల్లు
మీదుకడగంటిచూపులు మిగుల మాప
యిం బొలయ నేటికిం గంటిమంబుజాక్ష !
సద్గుణకలాప ! శ్రీహరిశ్చంద్రభూప !

చ॥ అని తమయిక్కటల్ దెలియనాడెడుపౌరులవిన్నపంబులన్
విని మదిఁ బేర్చి మీఱఁ బ్రభవించినసుస్మితభాసితాస్యుఁడై
చనవున నీమహామహునిశాసనమున్ శిరసావహించుచుం
బనుల నొనర్చి కాంచితిఁపౌరవరేణ్యకులార ! కీరితిన్.

చ॥ అది సుకృతంబునం గలుగునావిషయం బిటఁజెప్ప కింక నె
య్యది యెట్టులై ననేకమతులై ప్రముదంబున నిండ్లకేగుడం
చెదఁగరుణించి వారలకు నెన్నియొ కానుకలిచ్చి పంప నా
సదయులు వానిశాంతికినిసంతస మొందుచు నేగిరిండ్లకున్.

ఉ॥ అంతట నాధరాధివిభుఁడంబుజనేత్రుననుగ్రహంబునన్
జింతలనెల్ల వీడి పనిసేయఁగఁ జక్రము; సర్వమేదినీ
కాంతకిరీటరత్నరుచికాండవిరాజిత పాదపద్మఁడై
యెంతయు సంతసంబున మహీతలమేలుచునుండెసత్కృపన్.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ॥ అంబురుహాక్ష ! దీనమనుజావళిరక్షణబద్ధకంకణా !
 తుంబురనారదాదిముని ధూర్జటిదేవధవాదిసేవ్యపా
 దాంబుజ ! భక్తవత్సల ! మహాకరుణారసపూర్ణచిత్త ! క్షీ
 రాంబుధికన్యకామలహృదబద్ధివాకర ! సద్గుణాకరా !

మాలిని॥ సరససుగుణమూర్తి సత్యమార్గానువర్తి
 పరమపదవిహారా భక్తచింతాపహారా
 సరసిజదళనేత్రా చారుకారుణ్యపాత్రా
 కరపతిపరిపాలా క్షాసుతారత్నలోలా.

భుజంగప్రయాతము॥ బుధారాధ్యక్షీలా ప్రభూతార్థజాలా
 సుధాభానుకీర్తి విశుద్ధానువర్తి
 కథాసుప్రధానా సుకాంతాభిధానా
 ప్రధానాసురారీ సుపర్ణాధిచారీ.

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీరామచంద్ర కరుణాకటాక్షసమాదితచతుర్విధకవిత్వ
 చాతుర్యశతావధాన్యభయభాషాప్రవీణేత్యాదిబిరుదాం
 కిత రత్నాకరవంశపయః పారావారరాకాసుధాకర
 వైఖానసకులతిలకరంగాచార్యపుత్రరాజమాంబా
 వధూటికాగర్భశుక్తిముక్తాఫలానంతాచార్య
 కవిప్రణీతంబగు నుత్తరహరిశ్చంద్రకావ్యం
 బునం బ్రథమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రస్తు
శ్రీరామాయ నమః
శ్రీ స ర స్వ త్యై న మః

ఉ త్త ర

హరిశ్చంద్రకావ్యము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ క్షితితనయాపీవర
వక్షోజకురంగనాభిపంకాధిలస
ద్వక్షస్థల ! విజితాఖిల
రాక్షసకుల ! భువనపాల ! రామనృపాలా !

వ॥ అవధరింపుము. హరిశ్చంద్రసార్వభౌముం డివ్విధంబున
ధర్మంబు చతుష్పాదంబులఁ బ్రవర్తింపఁ గన్నబిడ్డలంబోలెఁ
బ్రజలఁ గాపాడుచు రాజ్యంబుసేయుసమయంబున.

గీ॥ ఉత్సుకము మీఱ మనములో నొక్కనాఁడు
నపరపరమేష్ఠియనఁ దగు నవ్వస్థిఁ
డాన్యప్రశేష్ఠుఁ గానరా నవ్వస్థిఁ
దప్పులం గాంచి గద్దె సత్వరమున డిగి.

సీ॥ ఎమరేగి కడుభక్తి గదురఁ బూజలొనర్చి
 చెలఁగుసింహాసనాసీనుఁ జేసి
 తత్పదాబ్జంబు లాత్మవదనాబ్జము సోక
 మ్రొక్కి తా నయభయంబులు దలిర్ప
 నల్లన గురువరేణ్య ! కుశలంబె యటంచు
 నడుగ నమ్మానీంద్రుఁడతిముదమున
 నాశీర్వాదించి నీయట్టిశిష్యుండుండ
 ధరణిమాబోంట్లకుం గొఱత గలదె

గీ॥ సత్యపాలనమున మహా స్థైర్యమూని
 కౌశికునిమెప్పుఁ గాంచినఘనుఁడ వగుచు
 నాదుశపథంబు తీర్చితివోదయాత్మ !
 నిన్నుఁ బోలినసృపుఁ డొక్కఁడున్నె ? యెందు.

సీ॥ ఏధన్యతముఁడనై యెసఁగితి నాతపం
 బులు ఫలించె సమస్తభువనమాన్యుఁ
 డగువాని మెప్పు నొందగ నసామాన్యమా
 సదమలాశాంతవిశ్రాంతకీర్తి
 వంతుండవై నీవు వఱలుట కమ్మాని
 కాంతుదీక్షయె మూలకందమయ్యె
 నని వచించుగురూత్తముని పల్కు లతివిన
 యమున నాలించి మీరానతిచ్చి

గీ॥ నట్లు గాధిసుతుండు నాకవని నేడు
 గడయుననుమాట నిక్కంబు ; కానవాని

కరుణఁ దమదీవెనల వాసిఁగాంచియుంటి
ఘనతరమనోజ్ఞ గుణగణ్య ! మునివరేణ్య !

వ॥ అంతలో నాతనిరాజ్యలక్ష్మీయోయనం జంద్రమతిత్వరితగతిం
జనుదెంచి గురువరేణ్యులపాదారవిందంబుల కెరగి నిత్యసత్య
వ్రతదీక్షావిచక్షణుడగు హరిశ్చంద్రుని పృష్ఠభాగంబున కరు
దెంచి యొదిగి నిలువంబడియె నంత నరుంధతీకాంతుండాసతీ
మణిం బ్రాజ్ఞుండగు సుయజ్ఞనకుం జూపి యిట్లనియె.

సీ॥ ఈసతీమణి తాల్మినెసఁగుట ధర్మజ్ఞ
పరులఁ దూలించె దేవతలు వొగడ
దీనిపాతివ్రత్యమూని శ్లాఘింపంగ
జలజాసనునకైన నలవియగునె?
యిట్టిపాతివ్రత్యమే కదా వీనినొం
దినయాపదంభోనిధికినిఁ దరణి
యై దరిఁజేర్చె నా నాసుయజ్ఞుఁడు వీర
లిటువంటిమహిమచే నెసఁగుటకును

గీ॥ లలితభవదీయపాదావలంబనంబె
మూలమై యొప్పె మీపదాంభోజయుగ్మ
పరమసేవాతరణి నిరంతరము గాధి
సుతునిమాయాబ్ధి దాటించుచుండు గాదె.

వ॥ ఐన నదియట్లుండనిండు. ఈసతీమణికంఠంబున నలరారుమంగ
ళసూత్రంబు ప్రాణేశ్వరునకుం దక్క నన్యులకుం గానరా
మికింగారణంబేమి? చక్రవర్తింజేపట్టినయీరమణీలలామంబుఁ

గాలకౌశికుండు దాసిగాఁ గొననేల ? నరేంద్రదర్శనంబునం
 గొందులరయువాయుభక్షకుండగు తక్షకుం డీనరేంద్రనంద
 నుం గఱువనేల ? యనినామనంబు శంకాకులితంబైయున్న
 యది. కావుననాసందియంబులందొలంగించిమన్నింపుడనవుడు
 వాని ప్రజ్ఞావిశేషంబునకు మెచ్చి వస్తిఘండు వానికిట్లనియె.

చంద్రమతీచరిత్రము

సీ॥ ఈభూమిఁ గల్మిచే నెసఁగుజ్యోతిష్మంతు
 డనుపార్ధివుఁ డొకండుదనరుచుండె
 నాతండు నిహతసర్వారిజాలుండౌచుఁ
 బాకశాసనువై భవముల రాజ్య
 మేలుచుండినఁ గాని యిఘ్నితంబులఁదీర్చు
 నట్టిపుత్రుఁడు లేమికంతరంగ
 మధికచింతల నొంద నాశ్రితావనపరా
 యణుని నారాయణు నాత్మలోన

గీ॥ నిలిపి తపమాచరించి యాజలజనేత్రు
 కరుణఁ గల్యాణగుణపరంపరలకెల్ల
 నిలయయగుపుత్రిఁగని వేడ్కనలరుచుండెఁ
 దనదుపాలిటిలక్ష్మీయోయనుచు నెపుడు.

సీ॥ అది కల్మిచెలియయ్యునాత్మజనకు భంగ
 సంగతుం జేసినసరసిజాల
 యో, సుధాంశుననుంగుటువిదయయ్యునుఁ జేన్న
 మున లేనిబన్నమొందినజనకునిఁ

గన్నడసేయ జేకని రోహిణియొ, సుగు

ణాళిరత్నాకరయయు్య వజ్ర
ధారాహతి నణంగుతండ్రిని నరయజే

లనిపార్వతియొ, విద్యలనిధియయు్య

గీ॥ నెపుడు నిలలోనఁ దాఁ బుట్టినింటిపేరు

లేకమనువాణియో యనులీలఁ బుట్టి

నింటికిం జెట్టయె వాలుగంటి దుష్ట

లగ్నమునఁ బుట్టి కల్మీలీలలఁ జేదువుల.

వ॥ తల్లిదండ్రులకు ముదంబుఁ దలకొల్పుచు బెరిమం బెరుగు
చుండె. ఇట్లాకాంతామణి దినదినప్రవర్ధమానయై పది
యాటవయేట నతికఠినంబై జననీజనకులకు నాశనహేతు
వగుదుర్ముహూర్తంబున సమర్తాడెను. అయ్యెడ నారాజేం
ద్రుండు కార్తాంతికుల రావించి తనకుమారి బుతుమతియైన
లగ్నఫలంబు విచారించి తెల్పుడన వారలు తిధివారనక్షత్ర
యోగకరణంబుల నారసి రాజేంద్రా! తమపుత్రికా
రత్నంబు జన్మించినలగ్నంబు కడుంజెడ్డది. అది తెలిసియుం
దమకుం జెప్పవెఱచితిమి. నాటంగోలఁ బాటిల్లు నిడును
లెన్నేనిం గలవు. అవి యిప్పుడెన్న నేల? అంతకంటె నిపుడు
సమర్తాడినలగ్నంబు కడుం గీడై కనుపట్టె ననివిన్నవించిరి.
పిమ్మట.

ఉ॥ అంతట నాన్మపుండు తెలుపాటుమొగానశిరంబువాంచి ని
న్నెంతయొ నాదులక్షివనినెంచితి నమ్మరొ! యద్దినమ్ముగా

నింతటిమాట నేడొదవె నింక నొనర్చునదేమి యంచుఁ దా
స్వాంతమునంచుఁ జింతవడిస్మారకహీనుఁడనన్ మహింబడెన్.

ఉ॥ ఆనురవస్థఁ గాంచి యటనాప్తజనంబులు గ్రమ్మి భీతి నా
చ్చాదితచిత్తులై సదుపచారములం బచరించి చేతనా
పాదితుఁ జేసి రంత నలపార్థివుఁడెంతయుఁదాల్మిఁబూని యీ
మాదిరిఁ జిచ్చునార్పఁగలమార్గ మదెద్దియటంచుఁ జింతిలెన్.

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ జింతిల్లుచుఁ గొంతవడికిఁడై ర్యంబవలంబించిమం
త్రులంజూచి యమాత్యులార ! మీరు నాదగుహానివృద్ధు
లకు బాధ్యులరు. మీమంత్రక్రమంబునం బ్రవర్తించుట
మాకుం గర్తవ్యంబు. కావున దీనికిం దగునుపాయం
బెఱింగింపుడు నావుడు మంత్రిపుంగవులు వానిం జూచి.

చ॥ పుడమి నరేంద్ర ! యీకలికిపుట్టినదాదిగఁ గల్గె నెన్నియో
యిడుమలు; వానినెన్న దరమే? యికజ్యోస్యులమాటబొంకు
గా, నుడువఁగరాదు కావున మనోరథము ల్సమకూఱనీసుత
న్విడుచుట మేలటంచుఁగడువేడుకఁబల్కిరి కొందఱందునన్.

సీ॥ తొలఁగింపకున్న నీ చెలువకొక్కరితకై
సర్వనాశస్వనాశములకు నొడఁ

బడవచ్చునే ? యంచుఁ బల్కువారును; స్వప్న
సాముద్రికశకున జ్యోతిషములు

సరిదాకినట్లుండు సరిదాకకుండవి

యొకప్రమాణములంచు నువిద విడుచు

టనుచితంబ యటంచుననువారుఁ దగుదగ,

దని విచారింపక యతిశయమున

గీ॥ నొకటిగావించి కడు నుమ్మలికముతోడఁ

గలఁగుటం కంటె దూరదర్శులనుబిలిచి

వారితోడ విచారించిపైన నొక్క

పనికిఁ దెగుటయె తగననిపల్కువారు.

వ॥ ఇట్లు పరిపరివిధంబులం బల్కుప్రధానులవ్యర్థాలాపంబులు
వారించి తగవువిచారించి నయవిశారదుం డగువిశారదుం
డనుప్రధానామాత్యుఁ డాన్యపాలున కిట్లనియె.

చ॥ అన్యతములంచుశాస్త్రములనాడగవచ్చు నె?ధర్మసూక్ష్మముల్
గనుటకు నేరికిం దరమె? కావునఁ గన్నకుమారి యంచుహా
నిని నిటులకాఘటించు ననునిందలఁ బొందినదానిఁగావరా
దనవరతంబు స్త్రీవధ లనర్హములంచు వచింతు ధార్మికుల్.

వ. నరేంద్రా! యెద్దియేని నొకయుపాయంబునఁ బరిహరించుట
యుక్తంబగు. మీముద్దులపట్టిం బరిత్యజింతుమేని దానిం
జెందిననింద లణంగుదాన మననెంజలియుం దొలగాడు. దై వా
న్మగహంబున నది మేలొందిన నొందునని హితంబును
పాపరహితంబునుగా నుపదేశించు ప్రధానామాత్యవచ
నంబులాలించి పైకొనుదుఃఖం బడంచుకొని ఋతుస్నాత
యగునంతకు దానినొక్కరహస్యమందిరంబున నుంచి పరిత్య
జింప నుంకించి యాజాడ దానికెఱుకపడనీక స్నానం బొన
ర్చినదినంబున నర్ధరాత్రంబున మైమఱచి నిద్రించునమ్ముద్దుల

గుమ్మనించు కేనియు గొంకక యొక్కమండసంబున భద్రం
బుగా నుంచి తాళంబు వై చినగరప్రాంతంబునం బ్రవహించు
నొక్కమహాతరంగిణిం బడవై పించె నంత.

సీ॥ ఆపెట్టె పార్శ్వద్వయంబులఁ గనుపట్టు
గట్టులం దొటిపై దట్టునుదక
ములఁ బుట్టి మిషియువీచులును; వీచులవెంటఁ
బెరుగుచుం బేరిన నురుగుతెట్టె
లును; వాని లోఁ గొని, దనరారగుడుగుడు
గుంచంబులాడునె కొనెడిసుడులు
సుడులవెంటఁ బడి వెడలనేరక తొట్టు
వడునట్టి జలచరవ్రాతములును

గీ॥ గలిగి తరిగొని తరియింపనలనుపడని
యానదీపూరమునఁ బడియటులనిటులఁ
బొరలి క్రిందమీదుగఁ దేలిపోవఁబోవ
మేలుకొని యందు నిదురించుమించుబోడి.

ఉ॥ లేవను గూర్చొనక వలను లేదనియెడ్చుచుఁదన్నుఁగూర్చిసం
భావన సేయ నట్టితనవారలమాటలు విన్నదౌటచే
నీవిధి వారె కాదనక యీనదిలోఁ బడఁదోసియుందు రిం
కేవిధి దీనినిం గడతు నేదియుపాయము దీనరక్షకా.

చ॥ అని యిటులూహాసేసిషుదినక్కట!మాజనకుండుజ్యోస్యులా
డినవచనంబు నమ్మి వెకటింపు జనింపఁగ నీమహానదిక

ననుఁ బడఁద్రోయఁ జేసె నిదినామపురాకృతకర్మ మైన నా
వనరుహజుండు నెన్నొసటవ్రాసినవ్రాతలు దాటశక్యమే.

సీ॥ ఇదికానిచో నాకునీపెట్టియం బడి
యిట్లుకొట్టుకలాడనేల ! తండ్రి !
నన్ను నివ్వధమునబున్న మొందించుట
కంటె నీచేతిఖడ్గమున శిరము
దెగఁ గొట్టలేకపోతివె? జోస్యులార ! నే
డన్నమాటయె నాదుచిన్ననాడె
యని పుణ్యముం గట్టికొనలేకపోతిరె ?
మీరెట్టులున్న నామీదఁ గన్న

గీ॥ వారి కింతటి నిర్దయాభావ మమరె
నన్యు లెవ్వరు నన్నింకనాదరింతు
నన్ను నీరీతి నిడుమలనవయఁజేసి
యరయనీడెంద మెట్లోర్చె నమ్మ తల్లి !

సీ॥ అక్కటా జలచరాహరణపరాయణం
బులగునీజలపక్షికలకలములు
తగునై దువులపాటలుగ, నీటితరగల
ధ్వనంబు లలమేళతాళములుగ
గగనంబు నొరసి వేగమునఁబాతెడువెల్లిఁ
బడి యూగులాడునీపసిఁడిపెట్టె
యుయ్యాలతోట్టిగా నొదవుసమర్తవే
డుకఁ గంటి నిట్లంచుమొకము వాంచి

గీ॥ కూర్మిఁ దనవారిఁ బేర్కొనికుందుచున్వి
 చారమతితోడ నోసూరర్యచంద్రులార !
 యార్యవర్జితనగునన్నుఁ బ్రాణవర్జి
 తనుగఁ జేయరె మీరై న దయఁ జెలంగి.

సీ॥ ఓదిగీశ్వరులార ! యేదిక్కుగానక
 చిక్కులం బడి యిట్లు స్రుక్కుచుండు
 నామొర యాలిఁపరే మహాబుధులార !
 యీజలంబులఁ బడి యిట్లు కుందు
 నాకష్టముడుపరే నీకు మ్రొక్కెద నోన
 దీమతలిరొ చలనె మెలాగు
 నీలోనఁ జొచ్చి కష్టాలపాల్వడినట్టి
 నన్నుఁ గాపాడిఁ పుణ్యంబుఁ గొనవె

గీ॥ యనుచు నిట్లెన్నువలుపెట్టుచును సమస్త
 ది క్తతులు మాఱుమ్రోయఁగా దిగులు సెంది
 తుదకుఁ గర్తవ్యమేమియు దోపకున్న
 కారణంబున శోకింపఁగాఁ దొడంగె.

వ॥ ఇవ్విధంబున నామందసంబ్రాప్తవాహంబునం బడి పెక్కు
 దేశంబు లతిక్రమించి పోవఁ దన్నదీప్రాంతంబునం గల
 యొక్కపుణ్యాశ్రమంబునఁ దపంబుసేయుచున్నమయుండను
 మునీంద్రుం డాయార్తనినాదం బాలించి తపంబు చాలిం
 చి యట కరుదెంచి శిష్యులం బాచి వెల్లివెంట బోవునా
 మందసంబుఁ జేరువకుం దెప్పించి తాళంబులు దీయించి

యందుబుగారుబొమ్మయో యనవిరాజిలునక్కొంతాలలా
మం దిలకించి యిట్లు దలంచె.

సీ॥ ఇది దేవతల వీడి యిలలోన మానవ

వనితలతో నుండవచ్చినట్టి

యచ్చరకన్నెయో, యచ్చంపుబంటుల

నిప్పచ్చరంబునఁగప్పి మదను

జనకు వంచించి యీక్షాతలంబునఁ జరిం

పఁగ వచ్చినట్టియాపాలకడలి

బిడ్డయో, జలధిసంప్రేషితయై యిందు

నొనరంగ దిరుగవచ్చినజలాధి

గీ॥ దేవతయొ, యగుఁ గాకున్ననీవిలాస

మీయొయూరంబు సౌభాగ్యమేవిలాసి

నులకునై నను భూమిలోఁగలదె చూడ

దీని వర్ణింప నలనల్వకై నఁ దరమె ?

చ॥ అనితలపోయుచుండఁగ రయంబుననాయమసూత్రధారుఁడొ

య్యనఁదెఱదీయరంగమునకాడుచుఁబొడుచువచ్చుబొమ్మయో

యన నటనుండి వెల్వడి భయంబున మేనువడంకుచుండ లో

చనముల నీరు జాఱి మునిచంద్రునక య్యెడ్రమొక్కినిల్చినకా.

వ॥ అంత సమ్మునీదుగ్రిండు “దీర్ఘ సుమంగలీభవ” యనిదీవెనలొ

సంగె. ఆదీవెనలంది మహాత్మా ! యయ్యది నాకెట్లు లభిం

చునని యామె వానితో నిట్లనియె.

సీ॥ కడిఁదిలగ్నంబునఁ బుడమిలో జన్మించి
 పుట్టినింటికిఁ బెద్దచెట్టనెతి
 నంతకంటెఁ గడిందియగుముహూర్తమున స
 మర్తాడి యిటుల నీయార్తిఁ గంటి
 నని యాత్మవృత్తాంతమంతయుం దెల్పి దై
 వకృతంబు నిందించి వానియెదుట
 వాపోవ నాతఁడావార్త నాలించి నీ
 పుమ్మలింపకు మింకఁదమ్మికంటి !

గీ॥ జ్యోస్యులాడినయది సత్యసూక్తియైన
 నేనిడిన దీవెనల నద్ది మానఁగలదు
 నిన్ను మాంగల్యములు వొందునిక్కువముగ
 విశ్వసింపుము నామాట వేడ్కతోడ.

సీ॥ నీవు చంద్రోపమనిర్మలకీర్తియు
 జక్రవర్తియు నగుఁకాతలేశ
 చంద్రున కింతవై చంద్రమత్యాఖ్యచే
 నధికసౌభాగ్యభాగ్యముల నెపుడు
 వర్తిలఁ గలవు నీవర్తనంబు జగత్ప
 పూజ్యమై యొప్పు నీపుటుకనుండి
 కలిగినయట్టికీడులకెల్ల ముఖ్యచి
 హ్నంబుగా నీకంఠమందుఁ గలుగు

గీ॥ నట్టిమాంగల్య మరయ నీయనుఁగుచెల్వు
 నకును దక్క మఱింక నేరికినిఁ గాన

రాకయుండు నలుచనివీక నుడివి
ప్రముదమున నొక్క హేమసౌధము ఘటించి.

ఉ॥ ఆకమలాస్య నందునిచియర్మిలిఁ గోరినవస్తువాహనా
నీకముతోడఁ గార్యముల నేర్పునఁ గూర్చుపయోజలోచనా
స్తోకశతాబుఁ గూర్చి సురసుందరులం బురుడించునామె నెం
తోకరుణాత్మఁబెంచుకొనుచుండెమయుండుతపోధనుండిలన్.

వ॥ ఇవ్విధంబున నాలలనాశిరోమణి మయమునీంద్రుకరుణా
కలాక్షంబునఁ దనడెందంబునం గలకుందు డిందుపఱచి
సుఖంబుగఁ గాలంబు గడుపుచుండె. అత జగంబునం గల
నిఖిలజంతువుల కానందదాయకంబై వసంతకాలంబు సం
ప్రాప్తంబయ్యె.

చ॥ అతిముదమొంది చంద్రమతియాసమయంబునఁ దా సఖీజన
ప్రతతులఁ గూడి పంచశరుబాణములో యనునట్లు తద్వన
క్షీతి విహరింపఁబూనితగుచెన్ను వహించుచుండేనెగ్రోలి కూ
జితములసల్పుతేటిగుమిచే సలరారు నికూజభూములన్.

సీ॥ విహరింపఁ బూని క్రొవ్విరిబోడులం జేరి
విమలనూతనపల్లవముల మెక్కి

రవళిఁ గొల్పుపికాళిరావంబులకు మాఱు

రావంబు లిడుచు గర్వమున నెపుడు

విరులఁ జైత్రునిసై న్యవితతులలో యనఁగ ఝం

కారతర్జనములుమీఱఁ దిరుగు

తేట్లదోలుచుఁ బువ్వుదేనెల న్నిగులఁగో
లుచుఁ బువ్వుటిండ దూఱుచు మహీజ

గీ॥ విసరశాఖాగ్రములఁ జేరి కుసుమతతుల
నేలరాలగ నూపుచు నోలి బెదరి
పఱచుచిల్కలఁ బిలుచుచువఱలుకృతక
శైలముల నెక్కి తిరుగుచుసరసఫణితి.

ఉ. పిమ్మటఁ దా సఖీజనుల వెల్వడి పువ్వులఁగోయఁబూనిపూఁ
గొమ్మల డాసియొడొరులఁగూరిమిఁ బిల్చితఱిఁ తలంచివృ
క్షుమ్ముల నున్నకోయిలలుజాతిఖగం బులె యంచుమాఱుశ
బ్దమ్ము లొనర్ప మాటలొ రవంబులొలోకమెఱుంగశక్యమే.

సీ॥ ఒకవంక నకలంకశుకశంకరనిరంకు

శకలనిక్వాణము ల్సంఘటిల్ల
నొకదండఁ గుజనుండితకరండపరిమండ
లమధులిట్కోలాహలంబు లమర
నొకచీక్కిఁ దరువెక్కియెకసక్కియము గుక్కి
రవళించుపికపాళిరపము లలఁర
నొకతట్టు నంబట్టులకు జేట్టు గనుపట్టు
కరణిఁ గేకికలనిక్వాణము లుబ్బ

గీ॥ నొక్కచోటమహీజాటనోత్సవయుత
శారికావారమధురనిస్వనము లెసఁగ
మంతనము మీఱఁ గందర్పమహిధవునకుఁ
దోడుపడెనన నవ్వసంతుండు వచ్చె.

వ. ఇట్లవ్వసంతంబునఁ గాంతామతలులు పుష్పాపచయం
 బొనర్చి విహారశ్రమవాపుకొన జలకేళీలాలసలై పరిధాన
 పరిష్కారంబు లూడ్చి చిఱుపావడలు ధరించి క్రమంబున
 మత్తకరిణులభౌతి నవ్వనంబున విలసిల్లు సరోవరంబునం
 బ్రవేశించిరి. పిమ్మట.

సీ॥ ఒకదానిపై న వేఱొకతె నీళ్లం జేల
 వేఱొక్కపొలతిఁ యావంతఁ జూచి

చిఱుతదానినిఁ బట్టివెఱపించుటొకపాడి
 కాదు నీవింక నామీదికట్టు

రమ్మంచుఁ బలికి యారమణి గొంతుకబట్టి
 నీళ్ల లోపల ముంచి నీవు చిఱుత

వాండ్రపైఁ బోకుందువా బుద్ధివచ్చిన
 దా యంచుఁ గలఁప నాతోయజాక్షి

గీ॥ చెక్కుచెదరక యీరీతి నిక్కినిలిచి
 చల్లుపోరాడుపోడిమి చెల్లె నీకుఁ
 గాని మఱియెవ్వరికిఁ జేతఁగాదు కాస
 నన్ను వదలుమటంచు నానాతివేడె.

సీ॥ నిర్మలాస్యములె కాన్పింప నీద సరోవ
 రము పూర్ణ చంద్రబింబమయ మయ్యె
 బౌహుదండములె చూపట్ట నీద సరోవ
 రము మనోహరమృణాళమయ మయ్యెఁ

గుచములె చూపట్టఁగోరి యీదసరోవ
 రము విలాసంపుచక్రమయ మయ్యెఁ
 దఱుములె చూపట్టఁదోగి యీదఁ సరోవ
 రము నటన్మాధ్వీకరమయ మయ్యెఁ

గీ॥ బాదయుగళమె కాన్పింప నీద నాజ
 లాశయంబెల్ల రక్తోత్పలమయ మయ్యె
 సొగసుమేనులె చూపట్ట నగుచు నీదఁ,
 గమలజాకరమెల్ల హేమమయ మయ్యె.

సీ॥ మొలతలమురిపెంపుమీగాళ్ల చే నటఁ
 గూర్మాళి కొకవింతకులుకు లమరెఁ
 జెలులచేక్కనిపెందొడలచే నచట నీటి
 యేన్దుల కొకవింత హేల లమరె
 లలనామణివళిద్యుతులచే నచటఁదరం
 గ్రశేణి కొకవింతకలలు గలిగె
 చెలియలనాభిలీలలచే నచట జలా
 వర్తాళి కొకవింతవగలు గలిగె

గీ॥ నంబుజాక్షులవక్షోరుహములరుచుల
 చే నచటఁ జారుకోరకశ్శేణి కొక్క
 వింతకాంతులు చెలరేగె సంతసమున
 మించి జలకేళి వగలఁ గావించునపుడు.

వ. ఇవ్విధంబున నాపువ్వుబోండ్లు జలకేళిం గావించి తనిసి యొం
 డొరులం గలిసికొనికమలాకరంబు వెల్వడి సముచితాంబరా

భరణాలంకృతలై యట నొక్కరసాలసాలనిబిడచ్చాయ
బడలికలు వాయ విశ్రమించిరి.

సీ॥ అపుడొక్కభూమిపాలాత్మజుండు మహాలాగ్ర
శరచాపధరుండు సైన్యరహితుండు
సముచితారోహితాజానేయుండును స్వేద
జలపూరితాంగుఁ డచ్చటికివచ్చి
హయము డిగ్గి సరోవరామలోదకములు
దప్పి దీఱఁగఁ గోలి తాఁ బధిశ్ర
మంబు మెల్లఁగ వీచుమలయానిలంబుచేఁ
దీర్ప నెంచుచు నొక్కదివ్యకుసుమ

గీ॥ పల్లవగుళుచ్చపాళిసంపులకుంజ
మందిరముఁ జేరి యటఁ మహానంద మొదవఁ
గొంతవడి విశ్రమించి యచ్చెంత నున్న
కొలఁకుదరి నొక్కమురిపెంపు వెలఁది గాంచి.

చ. ఇది మయునాశ్రమం బిచటనెన్నడు నిట్టిలతాంగిఁ జూడలే
దిదికమలాలయో, రతియొ, యిందునిభామినియో, భవానియో
మది కిటదీనిచందమనుమానముఁ గొల్పుచునుండె నంచుఁ ద
ద్వదనమునల్లెకాంచుచునృపాలుండుదాఁదలసోయుచుండెడిన్.

ఉ. పిమ్మట నాలతాంగి పృథివీపతి నట్టులె చూచి లేచి తాఁ
గొమ్మలచాటునం దొదిగికుల్కుమిటారి నొకర్తుఁ జీరి నీ
వమ్మహిపాలచంద్రుఁ జెలియా! కనుగొంటివె? యాతఁ డెట్టివం
శమ్ముగలాడొ యింకలకుఁ జెల్లఁగ నచ్చిన హేతువే మొకో.

ఉ. ఆతనిపేరదేమొ వినయంబున నీవటకేగి మ్రొక్కి సం
ప్రీతినెఱిగి రమ్మనిన, వెంటనె యాలలితాంగి పోయి యో
భూతలనాధ ! నీవెవరవో పుర మెద్దియొ నీమరాకకై
హేతువదేమొ తెల్పుడనియెంతయు వేడఁగ నాతఁ డిట్లనెన్.

గీ॥ తరుణి ! నాయున్కిపట్టయోధ్యాపురంబు
నేఁ ద్రిశంకునిపుత్తుండనిక్కువముగ
చేనఁ నాపేరు శ్రీహరిశ్చంఘ్రేఁడండ్రు
వేటకై వచ్చి యీమహావిపినమునకు.

వ. మార్గవశంబున నిటకేతెంచితి. దాహతిశయంబున నమ్మ
తోపమానంబులగునీసరోవరజలంబులం గ్రోలి యీసాంద్ర
మహీరుహచ్ఛాయం బడలికలు వాయ విశ్రమించితి. అల్ల
యావిలాసవతివృత్తాంతం బెఱుంగుదేని నెఱింగింపుమనపుడు
నక్కాంతారత్నం బారాంజేంఘ్రీనితో నిట్లనియె.

క॥ ఈలలనారత్నము మా
యేలికసాని యగు; మయమునీశుఁడు కరుణా
లోలాత్ముఁ డగుచుఁ బెనుపఁగ
నీలీలం బెరుగుచుండెనిద్దచరిత్రా.

క॥ జ్యోతిష్మంతుండనియెడు
భూతలపతిపుత్రి యీమె పొల్పారెడునీ
నాతి జనంబులకును సం
ప్రీతిగఁ జంద్రమతియనెడిపేరఁ జెలంగున్.

సీ॥ అనిచెప్ప నాతండుహర్షించి యిది మహా
మునికన్యయని తేనిపోనిసంది
యమున జేంకితిఁ గానియట్టిదయేని న
ద్దానిపై నాయాత్మదగులు నెట్లు
లని విచారించి యావనజాక్షి పీక్షించి
రమణి యెన్నిదివివాహములలోన
గాంధర్వ ముత్తమక్షత్రియులకు నుత్త
మోత్తమంబని పల్కుచుండ్రు బుధులు

గీ॥ కాన గాంధర్వవిధిని నీకమలగంధిఁ
బరిణయంబాడ నామనఃపద్మ మధిక
హర్షమున నుండె నంచు నాత్మాభిమతము
తేటబడునట్లు లయ్యెడఁదెలియఁ బఱచె.

సీ॥ అంతలోన మహావనాంతరంబున నుండి
చెదరిపోయినయట్టిసేన వచ్చి
యలచండభానుమశాంభోధిచంద్రునిం
జేరి యుద్యద్ధాటిభేరికాది
వాద్యముల్ మోయింపవరతద్ధణంధణ
నాదంబు లొగిఁ గర్ణ భేదకంబు
లగుచుఁ గాన్నింపఁగానందున్నమునిదార
బృందంబు లంఘుకై తందరఁ గొని

గీ॥ మయునిఁ జేరి దయామయ ! మాభయంబుఁ
బాపవే యీగభీరగావమునకై న

కారణంబేమి యని నమస్కారముల న
మేయముగఁ జేయ నాతఁడాత్మీయదృష్టి.

సీ॥ ఎఱిఁగి సర్వం బిద్ది యిక్ష్వాకువంశాబ్ధి
చంద్రుండు నౌహరిశ్చంద్రభూమి
పాలునిరాకచేఁ బటతెంచినట్టిసం
దడి; దీని కిటు కొందలము నొందఁ
బనిలేదటంచు నవ్వారల నూరార్చి
శిష్యాశిరోఁడ నాక్షితిపతీశుఁ
డున్నచోటికి నేగితన్నుఁ దవ్వులఁ గాంచి
యెదురుగా వచ్చి యోసదయహృదయ

గీ॥ యనుచు వందనములఁ జేయు జనవిభునకు
దీవెనల నిచ్చి సముచితాతిధిసపర్య
కౌరవించి నృపాల! నిన్దాంచుతలఁపు
గలుగునా కద్ది యిట దైవికముగఁ గలిగె.

వ. రాజేంద్రా! నీబోటిమేటిభూవల్లభునకు నాతిధ్యం బీఁగంటి
నామనంబునం గలసందియంబు చిందరవందయ్యె. నావుడు
నప్పుడమితేఁడుత్రికాలజ్ఞులరగు తమవంటి ముసీదులయను
గ్రహంబుం బడసిన నజ్ఞులకేనియుఁ గొఱుతలు వాటిల్లనేర
వన మీకు సందియంబులున్నె? యుష్మదవ్యాజకరుణా
రసంబునకుం బాత్రుండనై తిం గాన నందుకుం దగినఫలంబుఁ
గాంతుననివిన్నవించి నమస్కరించి చంద్రమతియందుఁ దన

కుం గలకోరికఁ దెల్పు సత్యకీర్తిం గనుగొలుపుటయు నమ్య
మాత్యవర్యుం డతాపసోత్తమున కిట్లనియె.

సీ॥ మాసంద్ర ! యాలింపుమీనరేంద్రుఁడు వేట
కొఱకు నివ్వనిఁ జేరి గిరినిఁ బోలు
కిరిని వెన్నంటి తాబెఱచి దాహముఁ గాంచి
మార్గంబు దప్పి యిమ్మాడ్కి నిటకు
వచ్చి యీపూఁదోటఁజొచ్చి యీసరసినిం
దఱిసి యిందలిసీళ్లదగ నడంచి
కొని యీలతాగేహమున విశ్రమించి మీ
వలన మిక్కిలిగౌరవములఁ బొంది

గీ॥ మరల నొండ్లొక్కమేలు మీకరుణవలనఁ
గాంచఁ గోరుచునున్నాడుగాన మీకు
వినుట కిష్టంబు గలదేనివేడ్క మీఱ
విన్నవించెదనన మానివీరుఁ డపుడు.

ఉ. ఇచ్చట సీతఁడేమిగొననెంచునో! యయ్యది తాగ్రహింపఁగా
వచ్చుననంగ మంత్రీ విని వానికి మొక్కి భవద్వనంబునకొ
ముచ్చట లీనుబాల జనమోదిని నొక్కతెఁ గాంచి దాని నీ
సచ్చరితుండుగై కొనెడుసమ్మతిఁ జూపుచునున్న వాఁడొగిన్.

సీ॥ ఆయింతివృత్తాంతమరయ వీరారిసై
న్యవనదావాసలుండగుచుఁ గీర్తి
నంను జ్యోతిష్మంతుఁడనున్యపాలునిపుత్రి
యనియు మీ పెంపుడుతనయయనియుఁ

జెలియనయ్యెడినని తెలుపంగ నాతప
 స్సంపన్నుఁ డెంతేనిసంతసంబు
 నంది యీసూర్యాన్వయాబ్ధిచంద్రునికూఁ గ
 శత్రుంబుగాఁగ నీలలితమూర్తి

గీ॥ పూర్వజన్మంబునందు నేపుణ్యతరము
 లయిననోములు నోచెనోయని తలఁచుచు
 మంత్రి ! మీరాజునకు మాకుమారిఁగొనఁగ
 సందియంబేలయని లోన సంతసించి.

మ. సకలంబుఁ మదిలో నెఱిగి స్వతపస్సామర్థ్యమొప్పారఁ జె
 ప్పకయేకూరిమిఁబెండ్లికిఁ వలయుసంభారంబులంగూర్చిమా
 నికదంబానతిచే ముహూర్తమపుడేనిర్ణీతిఁ గావించి ఛా
 త్రకలాపంబును బుచ్చె దద్విధుల నిర్వర్తింప వేగంబునఁ.

చ॥ అట్టియెడ నాభూషావతంసుండు తదాశ్రమసమీపప్రదే
 శంబుల నిర్మొపబడినపట్టుగుడారులలోన విశ్రమించియుండె
 నంత.

సీ॥ అప్పు డొక్కవెలంది యరుదెంచి మయమహా
 ముని త్రిశంకునిపట్టిఁగని పలికిన
 వృత్తాంత మాద్యంత మెఱిఁగి వేగాతిశ
 యమునఁ దా వచ్చి చంద్రమతిఁ గాంచి
 యమ్మరో ! తనదుశిష్యాశ్రితో మీతండ్రి
 వచ్చి యామేదిసీవరునిఁ గాంచి

మన్నించి నిన్ను నామనుజేశ్వరునకుఁ బ
ట్టపుదేవిఁ గావింపఁగృపఁ దలంచె

గీ॥ నెల్లి లగ్నంబు; చింతిలుఁజెఱిఁగి నీవు
దీని నెఱిఁగింప నీకేగుదెంచితమ్మ
చింత నిఁక వీడి కడు సంతసింపుమమ్మ
యనివచించెడుసఖి నామె యాదరించె.

సీ॥ అంతలో దివసాంతమగుట నాపంకేజ
బాంధవుం డాత్మీయవంశభవుఁడు
నగుహరిశ్చంద్రుండునలచంద్రమతి నెల్లి
బెండ్లాడుననువార్తప్రీతిమీఱ
నలరసాతలనివాసుల కెఱిఁగింపఁదా
నరుదెంచెనోయన నస్తశైల
మున నుండి దిగజాతె నినునిచేఁ బరిణయో
త్సవమహాభద్రవృత్తాంత మెఱిఁగి

గీ॥ ఘనముదంబున బారులుగట్టివచ్చు
పాపరాజులతలలపై వఱలుపద్మ
రాగమణులకాంతులపోల్కి రమ్యమైన
సాంధ్యరాగంబు చెన్నారసాగె నపుడు.

సీ॥ వరుణునిమేడపై వఱలుసౌవర్ణశృం
గములనిర్మలమయూఖము లనంగ
సమయావసానాస్తశైలకూటోలస
జ్యోతిర తామహాద్యుతులనంగ

బశ్చిమాశాంగనాభర్మహర్షోవ్యపరి
 గ్రథితమాణిక్యాంశుగణములనఁగ
 యామినీకాంతాభిరామకంఠారుణ
 మణిహారరుచికదంబములనంగ

గీ॥ రాత్రిసుందరిఁ జేపట్టరాజువచ్చు
 ననుచు సురసుందరీమణులంగముల ధ
 రించుకెంబట్టుకోకలమించులనఁగ
 నపుడు నాసంజకెంజాయ లమరె మింట.

సీ॥ నిరతంబు నవనిపై నిర్మలాంజనమును
 వరించునావిష్ణుపద మనంగ
 సవరించుకొని మేనిసంకేతములకేగు
 కులటావళికిఁ గూర్చిచెలి యనంగ
 యామినీసతి లీలతో మేన ధరియించి
 నటినలనిపట్టుపుట్టమనఁగఁ
 బరులవిత్తంబుల హరియించుచోరసం
 తతికెల్ల సిద్ధాంజనంబనంగ

గీ॥ ఘనతరాస్తాచలోదగ్రకాననమున
 మండుసంధ్యాగ్నిజన్యధూమంబనంగ
 ధరణిఁ జరియించునావారిధరమనంగ
 నంధకారంబు జగమెల్ల నాకృమించె.

చ॥ సిరమతిఁ బూని తా సమయశిల్పకరుం డలరోదసీగృహణో
 పరితలమందుఁ బన్నిననభంబనునల్లనిమేలుకట్టుపై

కరముగఁ గూర్చిసట్టిస్ఫటికంబులనంగ వినిర్మలప్రభల్
మొఱయఁగఁదారకాసమితిమించివెలుంగుచునుండెనయ్యెడన్.

మ. రతినాధుండనుపార్థి వేద్యునకు దిగ్రామామణుల్ రేల స
మ్మతినూనంబులు లాజలుం గలిపి సేమంబొప్ప శ్రీమంగళా
క్షతలుం జల్లిరనంగ సత్ప్రభలనాకాశంబునం దారకా
తతులున్ రాజిలుచుండె వజ్రములసంతాసంబుచందంబునన్.

ఉ॥ అభ్రకటంబునందు నమరాంబుజనేత్రగణంబు పేర్మిత్తో
విభ్రమలీలఁ గొల్పెడునవీనపుముత్తెము లెండఁబోసెనా
శుభ్రనిభావిలాసములశోభిలుచుండె జనాభిగేయమై
దభ్రపుతారకావితతిధన్యతఁ గాంచి నిరంతరం బిలన్.

గీ॥ గగనభామిని పేర్మిత్తోఁగట్టుకొన్న
నీలవస్త్రంబువై మహాలీలమొఱయు
రజతసుమములభంగి తారాగణములు
వెలయుచున్నవి యెనలేనిబెళుకులలర.

చ॥ ఘనతరమోహమూని మయకన్యను గైకొనిరాజు బాంధవుం
డనెడునెపంబుతోడ దనుజాధిపు రావణుఁ జేరఁ బోవునో
యని తలపోసి కానుకగ సంతట నాత్రిదశాధినాథుఁ డం
పినయమృతంపుభాండమనమింట సుధాకరుఁ డొప్పెలీలలన్.

గీ॥ మహాదజాండవై వాహికమంటపమున
వెండిజేలపోతపోసినవిధమునట్ల
పండువెన్నెల లెల్లెడఁబర్చి మిగుల
జనులచిత్తంబులకు సంతసంబుఁ గూర్చె.

వ॥ పదంపడి కొంతతడవునకు వేగుజాముగా నొయ్యనొయ్యన
జాలమార్గంబులనుండి మందమారుతంబు పొఱియుటంజేసి
దిక్కులు తెలివొందె. కై రవేందీవరసమవాయంబులు
ముకుళీభూతంబులగుటంజేసి సరోరుహవారంబులు వికాసం
బునందేరె. చంద్రమతీకంఠంబునఁ గట్టంబోవుమాంగల్యంబు
పిదప నేరికిం గాన్పింపదు గాన నీసమయంబున నెల్లరకుం
జూపింప భూసురుండెగనెత్తెనోయనునట్లు కమలబాంధవు
డుదయగిరిశిఖరంబు నలంకరించె.

సీ॥ ప్రిగ్విలాసిసీఫాలభాగంబున
దీపించుసిందూరతిలక మనఁగ
నలిగి కాలకిరాతుఁడంధకారమృగంబు
వధియింప నెత్తినవజ్రమనఁగ
గగనేందిరాదేవికంఠహారంబున
రహిమించునాయకరత్నమనఁగ
మహితదానవపాళిమట్టువెట్టఁగ జనా
ర్దనుఁడు పట్టినసుదర్శనమనంగఁ

గీ॥ బ్రాగ్వధూమణికర్ణాభరణమనంగ
నమరవిభునింటిలోఁ గెంపుటద్దమనఁగ
సకలజగములు మేల్కొంచినంతసింప
నుదయగిరి నర్కమండలంబుదయమయ్యె

సీ॥ మయుఁడంతఁదనతపో మహిమచే నయ్యాశ్ర
మము రాజధానిచందముననాక

సమునంటుకాంచనసౌధావళివిరాజ

మానంబుఁ గావించిమహితశిష్య

సముదయంబుం బంచి జలజా ప్తకుముదా ప్త

వంశాభరణులౌచువఱలునట్టి

క్షీతినాయకుల శిష్యసేవితలుగుబ్రహ్మ

సన్నిభబ్రహ్మార్షి సంచయముల

గీ॥ బిల్వనంపించి పిదప నాప్రియవధూవ

రులను కల్యాణకరవేదికల శచీపు

రందరులనంగ మదిని నానంద మొదవఁ

గూరుచుండగ నియమించెఁ గూర్మిమీఱ.

మ. జెలఁగెం బిమ్మట విప్రమానినివహశీర్వాదనాదంబు ల
త్యలఘుస్త్రాఢిమఁ జూపురోసతులలాస్యస్వానముల్ గాయకా
వళిసంగీతనినాదముల్ సుశుభకృద్వాద్యధ్వనుల్ వందిసం
కులసంస్తోత్రరవంబులొక్కమొగిదిక్కుల్ మాఱుమ్రోయక వడిక.

వ. ఇవ్విధంబున నత్యంతవై భవాన్వితంబై చంద్రమతీహరిశ్చం
దుగిలవై వాహికమహోత్సవంబునడచె. అంతట నామ
యుండు కనకాంబరాభరణాదులభక్త్యభోజ్యచోష్యలేహ్యా
పానీయాదుల నిఖిలభూనాయకుల విప్రీపుగవులఁదృప్తులం
జేసి తత్తన్నివాసంబులకనిపి యపరిమితవస్తువాహనవా
తంబులలునకుఁ గూతునకు నరణంబిచ్చి యల్లునిం గని
యిట్లనియె.

సీ॥ అవసీశ ! తొల్లినేనతితపోమహిమచేఁ
 జంద్రహాసమొకండుసలిపి దైత్య
 నాధుఁడౌరావణునకుఁ గూర్మితో నాకు
 మారి మండోదరి ధారవోసి
 యిచ్చుకాలంబున నిచ్చితి; నీకూతు
 నీకొసంగితిఁ గాన నిఖిలవైరి
 తతివిదారణమహోద్దండమై యొప్పు నీ
 చంద్రహాసము నీకొసంగఁగలను

గీ॥ దీనిఁ జేపట్టి చరియితువేని నిన్ను
 శూరుఁడెవ్వఁడు నెదిరింపనేరఁడనుచు
 దీవెనలొసంగి యిడినఁ బార్థివవిభుండు
 దానిఁ గైకొనె భక్తిచిత్తమున మొక్కి.

సీ॥ ఆటుల నామయునిచేనట్టిసాధనమొంది
 ప్రియవధూసహితుఁడై పిదపఁ వేగ
 మున నయోధ్యకుఁ బాప మునివరేణ్యుండైన
 యతనియానతిచేఁ బయనమగుటయుఁ
 గన్నవారొల్లనితన్నుమన్ననఁ బెంచి
 మైశ్వర్యయుతనుగానాచరించి
 నట్టియాతనిఁ బాసి యరుగనేరక చంద్ర
 మతి దీనయై దుఃఖమతి నటింపఁ

గీ॥ దల్లి నీవిట్లు మదినిఁ జింతిల్ల నేల
 నీకుఁ గలయిక్కటు ల్దీరె నిఖిలభూమి

నాధుడగుహరిశ్చంద్రుండునాధుడయ్యె
నధికసౌఖ్యము లిక నందు మమ్మనీవు.

ఉ. సంబర ముప్పతిల్ల జనసన్నుతిఁ గాంచెడు నెల్లరాణివా
సంబులు నీకు నూడిగముసల్పుచునుందురు గాన సర్వసౌ
ఖ్యరబులఁ గాంచుచున్ మదినిఁగల్గినచింతల వీడి నీవు శాం
తంబునలక్ష్మీయోయనవ్రతంబులుసల్పుచునుండుమిమ్మహిన్.

ఉ. అమ్మరొ! నాదుదీవెనలనంతట మేలగుఁగాని నీకుఁ గ
ష్టమొక్కటైన నంట దిఁకసత్యము నావచనంబు నమ్ము మీ
విమ్మహి నీపతిం గలిసి యిందిరవోలె నసింపుమమ్మ డెం
దమ్మునకున్ ముదంబిడెడునందనుఁడుద్భవిఁకున్ స్మరుండనన్.

వ. అని యాశీర్వాదంబులిడి నేనెడపదడప మీపురంబునకు
వచ్చి నీక్షేమంబులారయుచుందునని పలికి చంద్రమతిననిచి
పుచ్చె. అంతట నాయుత్సాకుకులమండనుండగుహరిశ్చంద్ర
సార్వభౌముండు సతీసమేతుండై సంజ్ఞామిత్రులవలె, లక్ష్మీ
నాగాయణులచందంబున, నుమామహేశ్వరులవైఖరి, రతి
మన్మథులవిధంబున, శచీపురందరులకై వడి, నరుంధతీవస్తిషుల
మాడ్కి, రోహిణీచంద్రులవడువున, సీతారాములపోల్కి,
వాణీహిరణ్యగర్భులరీతిఁ బసిండియరదంబునెక్కి చతురంగ
బలంబులు బలసి వెంటరాఁ గదలినిజనగరంబు జొచ్చి చం
ద్రమతిం గూడి యిష్టోపభోగంబులనుభవించుచు సూన్యత
వ్రతపరాయణుండై సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించుచుఁ జిరకా

లంబునకు లోహింతుండనునొక్కకుమారుం గని తదీయ
శైశవకీడావినోదంబులఁ గాలంబు పుచ్చుచుండె.

ఉ. అపుడు ధరాతలంబె నిలయంబుగ నుండినమాను లేము స్వ
ర్గపురికి నేగ నందు నమరక్షితినాధుఁడు బొంకులేనిభూ
మిపతులు ధాత్రి నుండిననమేయకృపామతిఁ దెల్పుడన్న నీ
నృపునిగురించి చెప్పితిని నేనువిశాలయధార్థవాదినై.

సీ. దానిఁ బరీక్షింపఁ బూని కౌశికుఁడంతఁ
నాకౌశికునిమోలనామహీశు
బొంకింతునని లేనిబికాలతోఁ బదం
పడి యంతలంతలాపదలు వాని
కొనరించె ననుచుఁ దెల్పినఁ వసిష్ఠునిపాద
ములకు మొక్కి సుయజ్ఞఁడెలమిఁగలిగి
తమకటాక్షమునఁ జంద్రమతీచరిత్రంబు
సర్వం బెఱింగితిసార్వభౌముఁ.

గీ॥ డగుహరిశ్చంద్రుఁ డీరీతినవనిలోనఁ
గడకుఁ బడరానియిడుమలబడుట కిప్పుడు
మీరు చెప్పినచంద్రమతీరమణియె
కారణమటంచుఁ దలపోయ నేరనయ్య.

చ. అనవుడరుంధతీవిభుఁడునాతని కిట్లనె; భూమిదేవికిన్
ఘనతరభూషణంబయి జగంబున వాసి వహించి భర్మహ
ర్మ్యనిచయగోపురాదుల విరాజిలునట్టియవంతినామప
త్తన మొకఁడుండె దేవవనితామణిసంచయవాసయోగ్యమై.

సీ॥ ఆనగరంబుఁ గళానిధిం బోలె ధ

నుఃకళానిధియై; మనోజ్ఞమూర్తి
యై మన్మధునిరీతి; నంబుజాక్షునిపోల్కి
నతికృపామయమూర్తియై; సురేశ్వ
రునిమాడ్కి భోగియై; వనజాసనునిచంద
మున సేవ్యరాజహంసనిచయుండు
నై; సఫలీకృతయిత్తుండునై భగీ
రధునివై ఖరి; యక్షరాజుభంగి

గీ॥ బహుధనాధ్యుండునై; మహాభక్తితోడ
సేవఁజేయుచు శంకరుఁజిత్స్వరూపు
నీలలోహితుఁడను మేదిసీవిభుండు
భూమిజనపూజనీయుండు ప్రోచుచుండె.

గీ॥ అతనిమన్ననకర్హుఁడై యఖిలసుగుణ
భద్రుఁడు త్తమశీలుండు పరమకీర్తి
భాసితుఁడయ్యు నట జనభద్రుఁడనెను
హాలికుం డొక్కరుండు దా నలరుచుండె.

క॥ అతనికిఁ జిరకాలమునకు
సుతుఁ డొక్కరుఁ డుద్భవించె సుభగత్వమునకొ
రతినాధు ధిక్కరించుచు
నతఁడుండఁగ వానికపుడు యావన మొదవెళ్.

క॥ అనురూపరూపతియగు
వనితామణి నొండు దెచ్చివానికి నంతక

జనకుండు పెండ్లి గావిం

చెను పౌరులు మదిని వేడ్కచే వినుతింపన్.

వ. అంతట నబ్బాలామణి కలరవంబున గలరవంబులకుఁ గల
వరంబు దలకొల్పుచుఁ గలకంధరాభిఖ్య విఖ్యాతయై పేదకు
దొరకినపెన్ని ధిచందంబున నాహాలికబాలకున కిల్లాలె తన
యీడుకాపుబాలికలతో రాట్నసాలం జేరి యేకులునడ
కుచుఁ గాలంబు పుచ్చుచుండె.

సీ॥ అంతట నొక్కనాడాప్రోలియేలిక

యగునీలోహితుం డశ్వమెక్కి

యిరువలంకుల నాహినీశ్వరశ్రేణిగా

ల్వరగ విహారార్థమె బయలుదేరి

విబుధేంద్రుడన రాజవీధి వచ్చుచునుండ

నట్టివేడుకఁ జూచునట్టివేడ్కఁ

గలకలధ్వను లెసంగ నగరాంగనలు ప

రిభ్రమింపఁ దొడంగిరి వగలూరి

గీ॥ యప్పుడప్పుంటవాల్గంటియచట నేకు

లను వడకునట్టిపని వీడి తనదుతోడి

పడుచులుం దాను వేగిరపాటునఁ దల

వాకిటికి వచ్చి పార్థివేశ్వరునిఁ జూడ.

ఉ. ఆతఁడు దానిఁ జూచె నపుడంతట నిర్వురు వేఁ బరస్పర

ప్రీతిమనస్కులైరి యటుపిమ్మట దాన మహీతలేశ్వర

వ్రాతవరుండు ధర్మమును బాసి మనంబునఁ గాపువాని నీ
రీతిగ బందికాణ నిడిరేగి బలంబుల వానివారలఁ.

వ. పట్టించి తెప్పించి మాలవాండ్రకు వరవుళ్ళుగా నమ్మించి
వానిసర్వస్వముం గొల్లగొని కలకంధరఁ దనమందిరమున
కుం జేర్చికొనియె. అంతట నాయిదుమల సహింపలేక జన
భద్రుం డురివేసికొని మరణింప వానిబంధుజాలంబుతయు
నన్నిప్రవేశంబుసేసె. ఇట్లు కలకంధర యాభూవల్లభునిం
జేపట్టి యత్తవారియిల్ల నాశనంబుసేసి యధోచితవిహారం
బులఁ గాలంబు గడుపుచుండె నంత.

చ. కతిపయ వాసరంబులకుఁ గామ్యశరత్సమయంబు రా మహా
కుతుకముతోడ నయ్యెడలఁ గోమలులందరుగూడి యీశ్వర
వ్రత మొనరించుచుండఁగనిరాజపురోహితుఁ బిల్చితాయధో
చితవిధిఁ బూజలఁ సలిపి చేతులు మోడ్చినచించె నిట్టులఁ.

సీ॥ ఓపుణ్యశేఖర ! యీపురంబున నుండు
నువిదలందరదెద్దియో వ్రతంబు
నాచరించుచునుండునట్టిజాడలు దోచె
నావ్రత బెయ్యది ? యద్దిచేయు
నట్టిమార్గం బెద్ది? యందుచే నగుఫలం
బెయ్యది? యద్ది మున్నెవరిచేత
నాచరింపబడె నావిశేష మెఱుంగ
వేడెద నావుడావిప్రుఁడావ్ర

గీ॥ తంబు కేదారశారీవ్రతంబు దానిఁ
దొల్లి పాఠ్యతి చేసి రుద్రునిశరీర
మందు నర్థంబుఁ గైకొనె నట్లు పిదప
నమరనారీమణులు పెక్కురాచరించి.

వ. తమమనోరథంబుల వడసిరి. ఇయ్యది పరమైశ్వర్యహేతువు. ఇయ్యది యొనరించినవారికి మోక్షసామ్రాజ్యంబు కరతలామలకంబు గావున దీని నాశ్వయుజశుద్ధదశమినాడు మొదలుకొని యాబహుళామావాస్యపర్యంతంబునధికనిష్ఠామతినాచరింపవలయునని తద్విధానంబంతయు నానతిచ్చి చేనియె. అంత నక్కాపుపడంతి యప్పుడమితేనిం జేరి యిట్లనివిన్నవించె.

గీ॥ ప్రాణనాయక ! నావిన్నపంబు వినుము
తనరఁ గేదారశారీవ్రతంబు జేరగు
చుండె నీయెడఁ బురి; నదియు త్రమోత్త
మవ్రతంబని వింటి బ్రాహ్మణులవలన.

సీ॥ అట్టిపుణ్యవ్రతంబాచరింపించి నా

దురితజాలముఁ బాఱఁదోలవలయు

ననుచుఁ బ్రార్థింపంగ నతఁ డొడంబడి దాని

కఖిలోపకరణంబు లమరఁ జేయ

నువిద యంతఁ బురోహితోపదిష్టప్రకా

రమున నిష్ఠాత్మ నావ్రత మొనర్చి

యుద్యాపనముఁ జేసె నుత్తరజన్మంబు
 నందు దానం జేసి యది నృపాల

గీ॥ తనుజయై పుట్టి నిత్యసత్యవ్రతుండు
 నైన శ్రీసార్వభౌమునకయ్యె రాణి
 యాసతీమణి యెవ్వరోయనఁగ నేల ?
 సరసగుణవతియైనయీ చంద్రమతియె.

ఉ. వాసి వహించునీశ్వశురవంశము పాఠొనరించి పెద్దరా
 కాసియనంగఁ బేర్వడయఁగల్గినయీసతి యాభవంబునక
 భాసురమైనయట్టి పితృవంశవినాశిని యయ్యెఁ గాన నే
 దోసమదేరికబృటకుఁదొల్లిట్లకర్మయె కారణంబగున్.

సీ॥ కులశీలములఁ జూడకెలమి నన్యాసక్త
 యెనట్టికతమున నధికదైన్య
 సంపాదకమగుదుష్టముహూర్తమున సమ
 త్తాడి తాఁ బితృపరిత్యక్తయయ్యె
 సర్వదోషంబుల సమయించునట్టికే
 దారగౌరీశవ్రతం బొనర్చు
 టంజేసి నిఖిలకష్టముల దాటి కృపాత్ముఁ
 డై నట్టిమయునిదయారసమున

గీ॥ వాసిఁ గాంచుచు నీశ్వరవ్రతమొనర్చి
 తోరమును గట్టుకొనుచో నుదారబుద్ధి
 నీతఁడే యెన్నిజన్మలకేని నాకుఁ
 గూర్మిపతి గావలెనటంచుఁ గోరుకొనియె.

వ॥ అదికారణంబున హరిశ్చంద్రుండై పుట్టినయానీలలోహితుం
జెట్టపట్టె. దానిమామను వానిచుట్టగబులను మాలలకుం
దాసులనుగా నమ్మించుటం బట్టి సర్వలోకపూజ్యంబగు
నిక్షాకువంశంబునఁ బుట్టినను సత్యవ్రతరక్షణవ్యాజంబున
నాతండు మాలవానికి దాసుండుగ విక్రయింపంబడెనని వసి
ష్ఠుండు చంద్రమతీహరిశ్చంద్రులపూర్వజన్మవృత్తాంతంబు
సర్వంబు నానతియ సుయజ్ఞండు వెండియు నిట్లనియె.

సీ॥ ఈదంపతులకు మహానీశాగ్రగణ్య ! మీ
రాసతిచ్చినరీతినటులఁ బూర్వ
కర్మం బనుభవింపఁ గలదియైయుండ వి
శ్వామిత్రుఁ డాత్మతపఃఫలంబు
లో సగం బిచ్చిభూలోకాధిపవరేణ్యు
నీరాజు నూరార్పనేటి కనుచు
నడిగినట్టిసుయజ్ఞ నాలోకనముఁజేసి
యవ్వసిష్ఠుం డిట్టులానతిచ్చెఁ

గీ॥ బూర్వమున సర్వజి త్తనుపుణ్యజనుఁడు
తనదునామంబు భూమి సార్ధకముగాఁగ
నఖిలభువనంబులను గెల్చునట్టిబుద్ధి
నమితపావనమేరుశై లమున కరిగి.

గీ॥ అధికనిష్ఠల శంకరుననుసరించి •
తపము సేయఁగ నీశుఁడాదానవునకుఁ

గడు దయారసమొప్ప సాక్షాత్కరించి
కోరినట్టివరంబులఁ గూర్చిచేనియె.

ఉ॥ అంతట రూక్షవర్తనుఁడునావిబుధారివిభుండు సర్వలో
కాంతకుఁడోయనం బ్రబలి యాశరవీరులు కోట్లు కొల్చిరాఁ
బంతముతో సమస్తబుధవర్గము ముట్టడివేయ వారల
త్యంతభయంబు నొందిరి పురావనరక్షణశౌర్యహీనులై.

గీ॥ అటులఁ గిన్నరసిద్ధసాధ్యసురయక్ష
గరుడకింపురుషాదివర్గముల గెలిచి
తనివి నొందక వరతపోధనులయాశ్ర
మముల భంగం బొనర్పఁ దా మదిఁ దలంచి.

ఉ॥ అంతట సర్వజిత్తనుబుధారిగణాధివిభుండు గర్విత
స్వాంతమునక మహాపరశుచాపశరాదుల నంది పార్వతీ
కాంతుఁ దలంచుచుం బ్రళయకాలపరేతవిభుండనక బలా
క్రాంతుఁ డతండు వేఁజేనియెఁగంజభవాదులు బెగ్గిలంగడుక.

సీ॥ చేని మహామునిగణాశ్రమములం జొచ్చి వి
ఘ్నమొనర్చి యాగకుండంబులెల్ల
సాధ్వీశిరోరత్నజాలం బపహరించి
యగ్రహారంబుల నణఁచివైచి
భూసురశ్రేణి నిర్మూలించి తద్దనం
బుల గొల్వెట్టించి బలిమి నిఖిల
పుణ్యాస్థలంబులఁ బోకొర్చియును నిట్లు
పలు తెఱంగుల సాధువులకు బాధ

గీ॥ లను ఘటించుచుఁ దాఁ బుణ్యజనదమనుఁడు
 నయ్యుఁ బుణ్యజనావనుండగుచు నిఖిల
 భువనములకెల్ల నేనె భూధవుఁడననెడి
 విషమశేముషిచే విఱ్ఱవీగుచుండె.

ఉ॥ అట్టియెడన్ ధరావలయమందుఁ జెలంగుమునీశులెల్లరుం
 గట్టుగ నొక్కెడం గలిసి కర్బురనాయకు లోకకంటకుం
 బట్టి వధింప నెట్లనుచుబాగుగ లోఁ గని గాధిపుత్రు; జే
 పట్టుటయే యుపాయమనివానినిఁ జేరి యొనర్చి దండముల్.

ఉ॥ కౌశిక ! సర్వజిద్దనుజకాంతుఁడు కావర మెక్కి యాగ్రహా
 వేశకుఁడౌచు సాధుజనబృందము గాసిలఁ బెట్టఁ బూనె నే
 కోశమునందుఁ బ్రాణములకుం దగుశాంతములేదుమాకు నీ
 వే శరణంబు; కాపుమనివేడుచు నిట్లని రొక్కపెట్టునన్.

సీ॥ వాని నెఱ్ఱెనఁ జేపంగఁ జూతమటన్న
 భూతేశువరబలంబునను జేసి
 పరదారహరణుడై బహుకష్టకార్యంబు
 లొనరింపఁ గల్గినమనుజవిభుని
 చేఁ గాని వాఁడు నశింపనేరండట్టి
 వాఁడవంతిపుత్రీశ్వరుఁడు నై న
 యలనీలలోహితుండనువాఁడొకండు చూ
 పట్టుచుండెను; వాఁడువానికమిత

గీ॥ హితుఁడుగా నుండె నయిన నాక్షితివిభుండు
 నీకు భక్తుండు గాన వానికి విభేద

బుద్ధిఁ బుట్టించి యాకోణపుని వధింపఁ
జేయఁ దగు నీకనుచు నిన్నుఁ జేరితిమిట.

వ॥ మాప్రార్థన లియ్యకొని దుష్టశిక్షకుఁ బ్రయత్నింపుము.
నావుడుగాఢేయుండు మిత్రభేదనంబు సేయ మనంబు
గొల్పక కొంతదడవాలోచించి యెట్టకేలకు సాధురక్షణమే
ప్రధానకర్తవ్యం బని నిశ్చయించి యక్కార్యం బంగీకరించి
నీలలోహితుం జూడం బోయె. ఆసమయంబునఁ గొల్వదీరి
యున్నయవంతీనాథుండు కౌశికునిరాక చారులవలన
నాలించి యెదురేగి సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి
తోడితెచ్చి యర్ఘ్యపాద్యంబు లొసంగి యార్ఘాసనంబున
నెలకొనం జేసి యిట్లనియె.

శా॥ సేవంబే మునిచంద్రమా! తమకుమీశిష్యాశిక్షిణి; శిష్యసం
స్థానం బేయెడ సల్పునే చరణశుశ్రూషల్; తపోనిష్ఠ లీ
భూమిన్ సాగునె?దుంపలాకులు జలంబుల్ చిక్కునేకానలో
నేమూఢాత్ములు చేయకుండురుగదాయీమీ యెడంగప్రముల్.

గీ॥ ఉత్తమోత్తమ ! నేనుధన్యుండనై తిఁ
గాదె తమరాక ; వచ్చినకార్యమిపుడుఁ
దెలుపఁ దడయక వెంటనేసలుపనుంటి
ననఁగ నాతండు కౌశికుండనియె నిట్లు.

సీ॥ అవనీశ! యాలింపుమాశ్రితాభీష్టప్ర

దానంబె కార్యంబు ధరణిపతుల

కందును నీబోంట్ల కది యడుగవలెనా?

సప్తవ్యసనములసరకుఁ గొనక
యెలమితో సప్తాంగములఁ గాచికొనుచు శా
త్రవమిత్రబాధుసంతతుల నెఱిఁగి
పగవారిపైఁ దా నుపాయంబులేడిటిఁ

గూర్చి యామీద షడ్గుణము లాశ్ర

గీ॥ యించి రాజ్యంబు సేయుచు నెసఁగుచుండ్రు
రాజులగువారు; నీవుసర్వవిషయముల
నప్రమత్తుఁడవై యుడియన్యదార
హితుఁడనెడునింద మోయఁ గల్గితివి ధరణి.

ఉ॥ దానిఁ దలంగుపొంటె నొకదానినిఁ గోరెద దానిఁజేయఁగాఁ
బూనుము; నేను నీకెపుడుముఖ్యుఁడ; నీపని సేతునలచు వా
గ్దానముఁ జేయు మింత కిఁకధన్యతనీకొకటున్నె?యంచు నా
మానివరేణ్యుఁ డాడుటయుమానవనాధుఁడు వాని కిట్లనెన్.

గీ॥ సంయమిశ్వర ! తమయభీష్టం బదెద్ది;
తెల్పుడని వేడ నపుడు గాధేయుఁడలరి
సర్వజిత్తును బరిమార్చిసంయమింద్ర
కులము గాచుటయనఁగ నందులకుఁ నతఁడు.

సీ॥ ఒడబడకొతాపసోత్తమ! మీరెట్లు
లల్లె నెయ్యుండు నాకాతఁ డెపుడు
నుర్విమిత్రద్రోహమొనరింపఁ బాడియే
యనఁగ నాలించి యమ్మునివరేణ్యుఁ

డాహితాహితవిచారాదు లేయెడఁ బాత్ర

విషయంబుననెకాని వేఱుచోటఁ

బాటింపరాదంచుబహునీతులు వచించి

సాధుమానీంద్రీరక్షణమె నిఖిల

గీ॥ భద్రమూలం బటంచుఁ జెప్పంగ నంత

నామహీశుఁడు మానీంద్ర! తాము బ్రహ్మ

సృష్టికిం బ్రతిసృష్టిఁ జేసినమహాత్ము

లేరికిఁ దరంబు మీమాట వేఱుసేయ.

సీ॥ తమశాసనం బింకఁదలమోసి సర్వజి

ద్యాతుధానాధినాయకునిఁ ద్రుంతుఁ

గాని నాకందుకుఁ గాన్కగా నేడుదీ

వులతోడి నిఖిలభూవలయమునకు

నేనొక్కరుండనె యేలిక గా వరం

బిడుడంచుఁ బల్కునాపుడమితేని

కాకొశికుండు నీయభిమతం బీభవం

బున ఫలింపదు కాని ముందుజన్మ

గీ॥ మునను నీజన్మలోఁ బుణ్యముననె భాను

కులమునఁ ద్రిశంకుసుతుఁడవై కలిగిమహిత

సత్యనిత్యుఁడవై హరిశ్చంద్రనామ

మున వసింతువు నీయిష్టము లపు డొదవు.

వ॥ అనిచెప్పి సర్వజిత్తుపై దండెత్త సన్నద్ధుం గావించి యందుల

కుం దగుదివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగోపసంహారపూర్వకంబు

లుగా నుపదేశించి నిజాశ్రమంబున కరిగె.

ఉ. అంతట నాధరాధిపుండ్రునాటగరానియసూయ వాహినీ
సంతతు లుబ్బునం బలసి సన్నుతిసేయుచుఁ గొల్చిరాగ ర
వ్వంతయు భీతి లేక రణవాద్యములఁ జరిపించె నట్టివృ
త్తాంతము సర్వముఁ నిజభటావళిచే విని లోనఁ నల్కచే.

గీ॥ కాలితావునఁ గెరలునాగంబుఁబోలె
బుసలఁ గొట్టుచు నిజమంత్రీపుంగవులను
గాంచి నీలలోహితునిదుష్కార్య మిపుడు
వింటిరే మీరలేమని విన్నవింతు.

గీ॥ క్షీరములవంటినాముద్దుచెలిమి నేలఁ
గలిపి జడదారులాడినపలుకులు విని
యెగ్గులగునెఱుంగకయిపుడు సమర
ముసకు నామీదికరుదెంచుపోల్కిదోచె.

ఉ॥ కావున వాని నింకెటులఁగాచెడుయత్న మదేటికంచు సై
న్యావళితోడ నాడుచు బుధారివిభుం డతికోపమూని ధా
త్రీవలయంబునఁ నృపవరేణ్యులు భీతిల యుద్ధభేరికా
రావములెల్ల దిక్కుల భరంబయతోపఁగ నింపె నొక్కటఁ.

సీ॥ అంత నాభూపుండ్రనంతసేనాసమ

న్వీతుఁడై నిజపురఁబునిర్గమించి
తోవలో నెడనెడందోచుమంగళనిమి

త్తంబులం గాంచి మోదంబుతోడ
నడుచుచుం గొన్నిదినంబులకలజన

స్థానంబుఁ బ్రాపించిసకలసమర

భేరిప్రముఖవాద్యఘోరధాణంధణ

నాదముల్ దిక్కుడ్యఘోదనంబు

గీ॥ సేయ నగరంబు నాక్రమించె నట దనుజ

ముఖ్యుఁడౌశరబలముతో మోహించి

యెదురుగా వచ్చి నిలిచె నయ్యెడల నిట్లు

లుభయసైన్యములకు గొప్పయుద్ధమామె.

సీ॥ ఉద్దండతరవీరహుంకారములు ధను

ష్టంకారములు హస్తీఘోకృతులును

రథనేమికామహారావంబులు మహోగ్ర

కరశరాద్యాయుధగణరవములు

బహుయుద్ధభేరికాపటహాభాంకృతు లుబ్బి

భూనభోంతరములబోరుకొల్పి

ప్రళయపారావారగావంబనుకరింప

నెక్కటిజోదులు నిక్కుమెరియ

గీ ప్రదరకుంతలతో మరపట్టిసాసి

ముఖసమస్తాయుధవిఘాతములకు లోను

గాక వింశతిదినములు, గట్టిబాటు

తనములను లేనిపోరుసల్పునెడ నచట.

సీ॥ ఆయుధద్యుతీసముదామోదయద్వాద

శాహస్కరప్రకాశంబు వేగ

గతిశిలీముఖజాతఘనవాతజాతంబు

తురగవారణరథోద్ధూతధూళి

జీమూతవారంబు నై మహాభటసింహ
 నాదగర్జానిక్వ ణంబునగుచు
 ధానుష్కసంప్రయు క్తశరధారావర్ష
 మతిశయింపఁగ మదేభాళిభూధ

గీ॥ రములు నరదానవశరీర రాజిఘోర
 మీనములు మహాస్యందనయాసపాత్ర
 ములు హయోత్తుంగతరభంగములును గలిగి
 పరమశోణితవిలయార్ణవంబు పొంగ.

గీ॥ అతిరథమహారధాదిసమన్వితంబు
 నై యుభయపక్షునై న్యంబులంత మొంద
 నలరి బురణించుభూతార్భటులు మనములఁ
 గలఁతఁ బెట్టఁగ సంగరాంగణముజూచు
 నట్టివారికి భీషణంబై చెలంగె.

ఉ॥ అప్పుడు నమ్మనుష్యదనుజాధివిభుల్ పొలివోనిబీరముల్
 గుప్పుచు దంధ్వయుద్ధమునకున్ సమకట్టఁగ మింట దేవతల్
 దిప్పలు మాకు మానులకుఁ దీతె నటంచని సంతసంబుతోఁ
 గుప్పలుగుప్పలై కనుటకున్ సభఁదీర్చిరి యొక్కపెట్టునన్.

ఉ॥ అంతట రక్కసుండు మదినల్కవహించి నృపాలుఁ జూచి నీ
 యంతటిదుష్టుఁ డీభువనమందు జనించునె ? మానులాడువా
 క్సంతతి నాలకించి మనసఖ్యముఁ ద్రోసితి వింక నాముమా
 కాంతుఁడు నడ్డమైన నినుఁగాలునివీటికిఁ బంపకుందునే.

సీ॥ అని బెట్టిదంబుగానాడి తీవ్రశరంబు
 లతిశయంబుగ నింప నతనిమేన

నాతండు నౌనంచునాశరాధిపుముల్కు

లెంచి మర్మముల నాటించి నొంచె
నీరీతిఁ బోరి తా మిర్వరుం బిదపది

వ్యాస్త్రప్రయోగంబులందు మెత్త
బడకుండఁ బోరుచో నడరి రాత్రిచరుండు

పలుజతుల నటింపఁబారి వుండు

గీ॥ నన్నిగాధేయద త్తదివ్యాస్త్రమహిమ
నంతమొందించి యలిగి బ్రహ్మాస్త్రయోగ
ముననె కడతేర్చెనారాక్షసుని; యశంబు
నలైసలనిండ్ల లోకమాసంద మొందె.

గీ॥ అమరవర్షితసుమవర్ష మతిశయించె
గాధిపుతుండు నిజశిష్యగణము గొలువ
నచ్చటికి వచ్చి మచ్చికనాన్యపాలుఁ
గొగిటం జేర్చి తగినట్లు గారవించె

గీ॥ దిక్పతులతోడ నారాజశిలకుఁ గాన
వచ్చినట్టిసురేందునివలన నమృత
వృష్టి గురియించి రణభూమి విగతజీవు
లై నసేనలఁ బ్రదికించె నాతఁ డపుడు.

సీ॥ అంత నాభూపుండుహరిహరబ్రహ్మాది

దేవాధినాథగాధేయముఖ్య

మానిచందులకృపామహినుచేఁ దేజస్వి

యై బలంబులు గొల్చియరుగు దేర

నమరనాధునివై భవమున నాత్మనగరం
 బున కేగి సుముహూర్తమునఁ బురప్ర
 వేశంబుఁ జేసి తా వేడ్కతోఁ గలకంధ
 రాభిఖ్యఁ గలిసి సౌఖ్యాంబురాశిఁ

గీ॥ దేలుచుండెను కావున నోలి గాధి
 పట్టి యితనికి నిజతపఃఫలములందు
 సర్థమును బాచి యిచ్చువాఁడయ్యెనిఖిల
 సురగరుడసాధ్యయక్షకిన్నరులు పొగడ.

వ॥ అని చెప్పినయరుంధతీజాని వీక్షించి సుయజ్ఞుండు
 మానీంద్రా! సద్గుణవంతుండగునీలోహితాస్మ్యం దక్షకాహి
 నిజవిషాగులం బ్రేల్పనేల తద్విషయం బానతిండు నా
 వస్తిషుం డాతని కిట్లనియె.

సీ॥ పూర్వంబొకానొకప్పుడుఁ దక్షకుం డింద్ర
 దర్శనోత్సుకుఁడై త్రిదశనగరికిఁ
 జేనుచుండఁ దత్పుత్రుండును దోడ సరుగుచు
 నలకాపురముచెంతనిలిచిదాని
 విభవీసందర్శనాపేక్ష సంచారంబు
 సల్పుచు రంభానిశాంతమునకుఁ
 జేనుచున్ననలకూబరునకు సడ్డంబుగాఁ
 బఱచె దానిం గాంచి యరుగునతఁడు

గీ॥ నహి పథంబున నాగుటనర్థమూల
 మనుచుఁ దలపోసి యాత్మక రాసి దాని

నటికి పడవై చి చేనియె దా నెఱపులేక
పట్టరానట్టిమోహభావపరవశత.

గీ॥ చింతల ఘటించునట్టివృత్తాంత మపుడుఁ
గలహాభోజునివలనఁ దక్షకుఁడెఱింగి
యంతరంగంబునందుఁ గోపాలనంబు
ప్రజ్వలిల్లఁగ నలకాపురమున కరిగి.

గీ॥ అచట ఖండింపఁబడి చేచ్చినట్టికొడుకు
గాంచి తాఁ గొంతతడవు శోకించియంత
తెలివి వహియించి దుర్వారతీవ్రకోప
పావకజ్వాల లుబ్బుఁ దాపంబుఁ జెంది.

గీ॥ అనిలముం గ్రోలి బ్రదుకునీ యహితనూజుఁ
బాపమవ కిట్లు కరవాలుపాలుజేసి
చేనినపాలసుఁ డట మర్త్యజగమునందు
మనుజుఁడై పుట్టి నేముట్ట మడియుగాక.

వ॥ అని శపించి శచీంద్రునివలనఁ దాఁ బడసినమృతసంజీవనమణి
ప్రభావంబునఁ బుత్రుని బ్రదికించుకొని నిజలోకంబునకుం
జేనియె నంత.

సీ॥ ఆవర్తమానంబు నాలించి కౌబేరి

యంతరంగంబునఁ జింతవడుచుఁ

దనసతీమణి రంభ తనవెంట రా దాని

చెల్లెయైనమేనక కెలమిఁ గూర్చు

చెలువుండు నౌటఁ గౌశికుఁడు తన్ను నిజంబు

గాఁ గావఁగలఁడంచుఁగడఁకు వాని

మరుగుఁ జొచ్చి నుతింప మాన్యుఁ డామునివరుం
డతికృపారసచిత్తుఁ డగుచు నిన్నుఁ

గీ॥ దక్షకునిశాపమున నగుత్రాస మెటులఁ
దొడర నేరదు వినుము మర్త్యుండొకండు
క్షాతలంబున శ్రీహరిశ్చంద్రీనృపతి
కినిఁ దనుజుఁడౌచు నీయంశమున జనించి.

వ॥ తక్షకదష్టుండై మడిసి సత్యవ్రతనిష్ఠాగరిష్ఠులగుతల్లిదండ్రుల
పుణ్యంబునఁ బునర్జీవితండ్లై పెక్కేండ్లు భూపరిపాలనంబు
సేయఁ గలండు కావున నీవు చింతిల్లక పొమ్మని యనుగ్ర
హించె. దానం జేసి లోహితాస్యుండు నలకూబరాంశంబున
భూతలంబున జనించి తక్షకదష్టుండై మడిసి మరల బ్రదికె
నని వసిష్ఠుం డానతీయ సుయజ్ఞండు సంతోషపరవశుండై
కాలుండు చండాలుండై జనింపనేలయని యడిగిన నవ్వసి
ష్ఠుండు తాపసగరిష్ఠుండగునాసుయజ్ఞున కిట్లనియె.

సీ॥ ఆలింపు మోసుయజ్ఞాభిఖ్య! యీహారి
శ్చంద్రునితండ్రి త్రిశంకుఁ డితనిఁ
బట్టభద్రునిఁ జేసి, పరమపావనమదీ
యాశ్రమంబునకుఁ దా నరుగుదెంచి.
గురువర్య ! నేనన్నికోర్కుల విడనాడి
యిహసుఖంబుల రోసి యీతనువున
నింద్రీలోకముఁ జేరనిపుడు నిన్నాశ్రయిం
పఁగ వచ్చితిని నాదువాంఛదీర్పు

గీ॥ మనుచు ననువేడ నేనదియమరదనుచు
నడ్డగింపంగఁ గోధించి యపుడు గురువు
లనుచు మిమ్ము వేడుటకంటె నాశ్రితావ
నుఁ డగుగాధేయువేడుకొనుటయె మేలు.

క॥ అని నన్నుఁ దూలనాడఁగ
మనమున నేనందుకలిగి మంచిచెడులెఱు
గనిమతి నిట్లంటివి కా
వునఁ జూడాలుఁ డవు కమ్ము భువి నీవనినన్.

ఉ॥ అంతట నానృపుండు. తనయందలి మాలతనంబు సిద్ధమె
నంతనె గాధిపుత్ర కునియాశ్రమభూమికి నేగుదెంచి నీ
యంతటివాఁడు గాధితనయా! మఱియెందును లేడరుంధతీ
కాంతుని యాగడంబులనె కాంచితి నీతను వేద్రిశంకుఁడన్.

చ॥ ననుఁ గరుణించి దేవభువనంబును బొందుపధంబుఁ దెల్పవే
యని వినుతిపనియ్యకొనియందులకామునిచంద్రుఁడార్తితో
నిను నిటుఁ జేసినట్టియలనీగురుఁ డౌనని మెచ్చ నిన్ను నీ
తనువునఁ బుచ్చెదన్ విబుధధాత్రికిఁ బొమ్మతిసత్వరంబునన్.

వ॥ అనియొక్కదివ్యమంత్రం బుపదేశింప నమ్మంత్రప్రభావంబు
నం జేసి త్రిశంకుండు జంకుమాని కొంకులేక మింటికిం జేని
స్వర్గద్వాంబుఁ బ్రవేశింపఁబోయె నచ్చట.

గీ॥ అమరపతిఁగొల్వవచ్చినశమనుఁడంత
నెవ్వఁడీమాలఁ డెదభయంబేమిలేక
యమరపురిఁ జొరఁబడియెడిననుచుభటుల
వలనఁ దోయిచెఁ దలక్రిందుగలుఁగ నిలకు.

సీ॥ అతఁ డంతట నధఃపతేతుఁడౌచు గాధేయ!

నీయానపాటింపకాయముండు

నిలఁ బడనన్నుఁద్రోయిం చె! నిందుకుఁబ్రీతి

కారంబు నారసి కావఁగదవె

యనిఁ మొఱయిడఁ దొడఁగెను తదా ర్తరవంబు

విని కౌశికుఁడు దానఁగినిసి తపముఁ

జేలించి జపమాలనేలవై చి కమండ

లంబుతో వేణుదండంబుతోడి

గీ॥ బాహుదండంబు నెగఁజేచిపార్థివేంద్ర!

ధరణిపైఁ బడ నీకేల తడబడ కిక

నిలువు మటఁ దలక్రిమిగా నీవు నిలుచు

నుర్వి స్వర్గంబె కాని వేఱొండు గలదె?

సీ॥ అనుచుఁ దాఁ జేనుదెంచియాత్మీయగంభీర

ఘనతపస్సామర్థ్యమున సమస్త

నాకవాస్తవ్యుల నాకర్షణ మొనర్ప

యత్నించుటయును బ్రహ్మాండమెల్లఁ

గంపింప బ్రహ్మ యాఘనునిఁ గానఁగ వచ్చి

యప్పటి కాకృష్ట లై నవిబుధ

గణముతోఁ గతిపయగ్రహతార లమ్మహీ

శ్వరుని వేష్టించి నిల్వంగ నీతఁ

గీ॥ దున్నచోటఁ ద్రిశంకుదేవోర్వి యనఁగ

నగ్రగణ్యాత్వ మొంద ననుగ్రహించి

ఉత్తరహరిశ్చంద్రకావ్యము.

యతనికోపంబుఁ బాపి తా నరిగె సత్య
లోకమున కప్పుడాదిత్యులు వినుతింప.

వ॥ అప్పార్థివుండు నాటంగోలె విశ్వామిత్రమహిమప్రదర్శకుండై
గగనభాగంబునఁ దలక్రిందుగ వ్రేలుచుండె నంత.

గీ॥ దానఁ దనియక కౌశికమానివర్యుఁ
ఢూని యిలఁ గాలుఁ జండాల యోనిబుట్టు
మని శపించి యతండు పాదాంబుజముల
వ్రాలి శాపాంతమును వేడ జేలికలిగి.

సీ॥ నాకు నీవు హితంబొనర్చి యీశాపంబు
నుండి యంతట విముక్తుండవగుమ
టంచుఁ బేర్చి ననుగ్రహించెఁ గావున సూర్య
పుత్రుండు కడజాతిఁ బుట్టినట్టి
వీరసేనునకుం గుమారుండగుచు వీర
బాహునామంబున వసుధఁ బుట్టి
యీహరిశ్చంద్రభూమీశు దాసునిగఁ దాఁ
గొని కౌశికున కిష్టమును ఘటించి

గీ॥ వేడ్క నాశాపమున నుండి వీడుకొనియె
నన సుయజ్ఞుండు దానిని విని సురేంద్ర
జాలవందితచరణ ! యీకాలకౌశి
కుండుగానేటికి శనైశ్చరుండు వచ్చి.

గీ॥ అనుచుఁ బ్రశ్నింప నాసుయజ్ఞునకు నిట్లు
లనియె నామానికులచంద్రుఁడనఘ ! తొల్లి

త్వష్ట్రపుత్రిని సంజ్ఞాభిధను గుణాధ్యః
 బ్రీతితోః బంకజాపుండు బెండ్లియాడి.

క॥ మనుదండధరుల నిరువురు

తనుజుల నద్దానివలనఁదాఁ బడసి సుఖం

బున నుండఁ బుట్టినింటికిఁ

జేనుటకు యత్నించి సంజ్ఞ సంతోషమునకా.

సీ॥ తనచాయ నొక్కలేమను జేసి చాయయఁ

చని పేరువెట్టి చెల్వుని సుతులనుఁ

గావఁ గట్టడిఁ జేసి కాంతునకుం జెప్ప

కయ పోయె; నిటఁజోయకమలబాంధ

వునకుఁ దా నన్యయాకాటను బోధపడనీక

మెలఁగుచు నాతనివలనఁ గడకు

వరగుణాధ్యు లగుసౌవర్ణశనైశ్చరు

లనుకుమారులఁ గాంచికనికరంబు

గీ॥ వీడి సంజ్ఞాతనూజులఁజూడకుండ

నందులకు నొప్పక యముండుసందుఁజూచి

విసికి యలశనైశ్చరుఁ గాలువిటుగనడిచెఁ

బట్టరానట్టియధికకోపముననవుడు.

గీ॥ ఇనుఁ డెఱిఁగి దాని చాయను గినిసి సంజ్ఞ

పోకదెలిసి తురంగియై భూతలమున

వరకురుక్షేత్రవనమధ్యఁదిరుగుదాని

యందు నశ్వీనులనుగాంచి యందువలన.

క॥ తననిజరూపంబును బొం

దినసతఁ దోడికొని చేనియెదివమున; కాయ

శ్వినులు బుధవైద్యులై కీ

ర్తనిఁ గాంచి చెలంగి రచట దివిజులు పొగడఁ.

సీ॥ అంత సంజ్ఞాదేవియాత్మాత్మజులకు ని

ట్టపకార మొనరించినట్టిచాయ

యందీసుచే దానియాత్మోద్భవు శనైశ్చ

రుని భూమిపైఁ బడందోయ నతఁడు

నై మిశారణ్యపుణ్యక్షేత్రమునఁ బడి

యంతకుండు విఱుంగనడచినట్టి

పాదమూడి పడంగఁ బంగువై యందలి

ఘనతపంబొనరించుకౌశికముని

గీ॥ వర్యునిం జేరి యాతనివలన మిగులఁ

బరమమంత్రరహస్యంబు లెఱిఁగి చాల

కాల మనశనదీక్షుచేఘనతపంబుఁ

జేసి గ్రహపద మొందె జేజేలు పొగడ.

గీ॥ కావున శనైశ్చరుండు గాలకౌశికుండయి

పుట్టి కౌశికునకుఁ బ్రియంబును ఘటించె

నని వసిష్ఠుండు నాసుయజ్ఞనకుఁ దెల్పు

నమ్మునీదునిఁ బూజించి యతఁడు చేనియె.

గీ॥ అంతట నరుంధతీజానియమ్మహీశ్వ

రునకు బోధించి తగునీతులను; నిజాశ్ర

మమున కరుదెంచెఁ గడు కౌరవములఁ దన్నుఁ

బంపఁ బూజలొనర్చి యాపార్థివుండు.

వ॥ ఇవ్విధంబున హరిశ్చంద్రసార్వభౌముండు గురుండగునరుంధ

తీశ్వరుని విశ్వామిత్రశిష్యుండగుసుయజ్ఞుని దత్తన్నివాసు

బులకు వీడుకొలిపి సత్యకీర్తిసాచివ్యంబున సత్యకీర్తిప్రతి
ష్ఠాతయు నాశ్రితాభీష్టదాతయుఁ బ్రకృతిరంజకుండునై
యప్పుండరీకాక్షునిచందంబున సర్వసర్వంసహాసముద్ధరణ
చణుండై శచీందుక్రిందునుంబోలె నిఖిలవై భవోపేతుండై
బహుయజ్ఞంబులొనరించి చిరకాలంబు రాజ్యపాలనం
బొనర్చె నప్పుడు.

సీ॥ జారచోరులు దురాచారాన్యదూషకుల్
పాపండదీనలుబిష్టునకులు
గలికంబునకునై నఁ గానరారు పతివ్ర
తలు గానిసతులుఃకీభూధవునికార్య
తత్పరు ల్గానిభృత్యవ్రజంబులు మాతృ
పితృభక్తిహీనులౌసుతులు లేరు
శశవిషాణంబయేచాయఁజూచిన బాల
మరణంబు సాకేతపురమునంను

గీ॥ నిట్లు సామ్రాజ్యమొసరించియీన్యపాలుఁ
డంతమునఁ బుణ్యవాసవార్ధాసనంబుఁ
బొందె నిప్పుడు గీర్వాణబృంద మచట
నొనర వినుతింప హర్షించుచున్న వాఁడు.

క॥ ఈతనిచరితము విన్నం
జేతోమోదంబు గలుగుక్షితిలో మనుజు
వ్రాతములు నిఖిలవిభవో
పేతులు గాగలరు మదిని భీతులడంగున్.

అశ్వాసాంతవ ౧.

చ॥ మునిగణపుండరీకవనపుష్కరబాంధవ ! రుద్రవారిజా
సనసురనాధకింపురుషచారణసంస్తుతసర్వలోకపా
వనతరదివ్యనామ ! రవివంశకులాంబుధిసోమ ! సర్వభ
క్తనివహకల్పభూమిజ ! జగన్నుతసత్కరుణారసార్ణవా !

చ॥ సరసిరుహాసనాదిసురసంచయవందితచారుపాదపం
కరుహ ! సమస్తయోగిమునికాండహృదంబుజసీమగేహా ! క
ర్పూరనివహాగ్రీభోగిఖిగపుంగవ ! భూమిసుతామనోజ్జభా
స్కర ! వసుధాంబరాంతరలసత్కమనీయయశస్సుధాకరా !

సగ్విణి॥ శ్రీరమాహృదయరాజీవసంచార ! గం
భీరసాగర ! మహామేరుధీరా ! మహా
దార ! సర్వజగదాధార ! నీలాంబుదా
కార ! సద్గుణగణాగార ! పీతాంబరా !

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీరామచంద్రకరుణాకటాక్షసమాదితచతుర్విధకవిత్వ
చాతుర్యశతావధాన్యభయభాషాప్రవీణేత్యాదిబిరుదాంకిత
రత్నాకరవంశపయఃపారావారరాకాసుధాకరవైఖాన
సకులతిలకరంగాచార్యపుత్రరాజమాంబావధూటికా
గర్భశుక్తిముక్తాఫలానంతాచార్యకవిప్రణీతంబగు
నుత్తరహరిశ్చంద్రకావ్యంబున ద్వితీయాశ్వా
సము సంపూర్ణము.

ఓం ఓం ఓం

